

ATD

Atelier Kuzemeský

Vojtěch Beran — 2018

obsah

ambice	7
Palmovka	8
historie	10
současnost	16
shrnutí	22
návrh	26
Náměstí Arnošta Lustiga	36
Pekařské náměstí	44
Radniční náměstí	52
závěr	58
zdroje	60

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: **VOJTECH BERAN**datum narození: **12.3.1991**akademický rok / semestr: **2017 / 2018**
obor: **ARCHITEKTURA A URBANISMUS**
ústav: **URBANISTU**
vedoucí diplomové práce: **MICHAL KUŽETENOVSKÝ**

téma diplomové práce:

PALMOVKA – Praha Libeň

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Diplomant se bude zabývat řešením území křižovatky „Palmovka“ (křížení Libeňský most – Na Žertvách x Zenklova) a sousedícím územím. Určit velikost řešeného území – a písemné vysvětlení určení území, je prvním úkolem diplomanta, vyplývajícím z logiky zadání.

Úkolem je v území nazývané „Palmovka“ navrhnout ucelenou městskou strukturu (včetně veřejného prostoru), která pomůže stanovit pomyslné těžiště jižní části Libně, definuje potenciál a vyřeší problémy dnes především dopravní křižovatky. Stanovení přesného rozsahu řešeného území, jako nezbytného k dosažení cíle, je úkolem diplomanta. Území a jeho řešení bude mimo jiné definováno návazností na novou, a historickou zástavbu.

Vedoucí práce si je vědom širších souvislostí řešeného území, avšak respektuje myšlenku diplomantů úkol záměrně obrátit: nalézt ideální rozsah dotčeného území, zde učinit libovolně radikální zásahy, které povedou ke zpevnění struktury místa a čitelnosti křižovatky Palmovka - ideálně aniž by podvázaly dlouhodobé záměry, strategie či investiční činnost a rozhodování v území. **Úloha je zadaná jako ideová, akademická s předpokladem, že opačný (od punktu k souvislostem) pohled na problematiku může přinést poznání a řešení jednoho z klíčových míst Prahy 8.**

Na dotčené území v současné době existuje mnoho podkladů, záměrů, výsledků participačních jednání, aktivistických návrhů ... diplomant je může vzít v potaz a pracovat v kontextu „co nejvíce známého“ takzvaně realisticky. Stejně tak může učinit opak. Pracovat záměrně bez těchto souvislostí, či je selektovat tak, aby diplomant naplnil cíl své práce – ukázat nezatížený pohled a návrh „Palmovky“.

2/ jasně a konkrétně specifikovaný stavební program:

Přesný stavební program nemůže být určen, vyplývá z podstaty zadání.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

- situace širší vztahy v podrobnosti 1:2000
- schémata dějů 1: 500 (a).chodci, b.cyklo c.auta d.mhd ...)
- situace v podrobnosti 1:500
- výřezy situace v podrobnosti 1:100
- vysvětlující schemata
- axonometrická zobrazení
- pohledy + řezopohledy případně „uliční panorama“ v podrobnosti 1:200 všechny podstatné pro pochopení principu
- řezy - všechny podstatné pro pochopení principu, v podrobnosti 1:200
- 6 vizualizací – zákresů do fotografií
- **fotorealistický nadhledový zákres do fotografie**
- Průvodní zpráva (počet znaků vč. mezer: není omezen z toho perex/anotace 600):
 - a) autorský narativní text
 - b) popis a *zdůvodnění* architektonicko urbanistického řešení
 - c) popis pohybu, činností, funkcí, sumarizace ploch, připaně nových kubatur - zdůvodnění a obhajoba řešení

pozn¹: uvedená měřítka jsou jako úzus rozlišení, jejich skutečná tisková velikost na papíře může být v menším měřítku nebo bez měřítka s uvedením grafického měřítka

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu:

- digitální nosič (na něm: plachta, portfolio, v tiskové kvalitě ve formátu pdf)
- 2x portfolio vzor FA ČVUT
- plachta viz vzor FA ČVUT
- fyzický vkládací model řešeného území v měřítku 1:500 (odevzdán bez společného okolí, do kterého jsou modely vkládány, ten slouží celému atelieru)

Datum a podpis studenta

16.10.2017 *BERAN*

Datum a podpis vedoucího DP

16.10.2017 *[signature]*

Datum a podpis děkana FA ČVUT

27-10-2017 *[signature]*

registrováno studijním oddělením dne

16.10.17 *[signature]*

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE	
FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: AR 2017/2018, ZS NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: (ČJ) (AJ) JAZYK PRÁCE:	
Vedoucí práce:	Ústav:
Oponent práce:	
Klíčová slova (česká):	
Anotace (česká):	
Anotace (anglická):	

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne

podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolia a CD.

ambice

Vycházím z předpokladu, že je možné nejprve navrhnout klíčové místo města, které usnadní následnou tvorbu „méně“ důležité tkáně. V zadání je nazváno těžištěm. Na Palmovce právě toto místo hledám. Jde mi jak o objemové tak především o funkční a charakterové řešení.

Určení klíčových funkcí a jejich výrazu adekvátního lokalitě, která by už dále neměla být vnímána jako periferie a nastínění konceptu vedoucího k podobné změně jako proběhla na Smíchově v 90. letech

Moje práce by měla, ukázat možné řešení místa. Upozornit na chybějící územní studii nebo regulační plán, který by měl předcházet dalším investicím v území. Jako tomu bylo při stavbě dnes obdivovaných čtvrtí jako Vinohrady a Žižkov.

Časově se chci vrátit o krok zpět a navrhnout tradiční město, které by pomohlo najít identitu místa a ukotvit nové centrum města.

Karlín

Palmovka

Palmovka je místní název pro oblast dolní Libně – Prahy 8. Nachází se na pravém břehu Vltavy. V minulosti byla souborem několika vesnických usedlostí a domů, místní se živil především zemědělstvím a řemesly. S průmyslovou revolucí přišel rozvoj především strojí, textilní a chemické výroby. Území bylo několikrát zasazeno výstavbou dopravní infrastruktury. I v dnešní době lze najít pozůstatky po železniční trati. V 70 letech 20. století zde v otevřených výkopech probíhala stavba vestibulu metra trasy B a autobusového nádraží. Dopravní spojení s historickým centrem Prahy je výborné a to jak městskou tak automobilovou dopravou.

Voztářova

U Rústonky

nová radnice

Václavská

Zenklova

Palmovka

Novákových

kaufland

Libeňský most

židovský hřbitov

Vocetářova

banka

Zenklova

synagoga

Národní třída

historie

„Daniel a Voršila Palmovi drželi svou usedlost téměř padesát let a po nich ještě jejich dědicové, takže se tomuto místu začalo oprávněně říkat Palmovka.“

LAŠTOVKOVÁ, Barbora; KOŤÁTKO, Jiří. *Pražské usedlosti*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-057-8.

V Libni bylo podobných usedlostí více například Pekařka, Truhlářka, Bulovka, Balabenka... Majitelé usedlostí se živili zemědělskou produkcí (*pole, vinici, ovocné sady*) nebo dalším zpracováním surovin. Jednotlivé činnosti vyplývají i z názvů některých usedlostí. Velmi častým řemeslem v oblasti Libně bylo zpracování kůží a kožešin.

Koželužské řemeslo bylo rozšířeno hlavně mezi židovským obyvatelstvem, které zde žilo od počátku 17. století. Centrum židovské čtvrti bývalo v Koželužské ulici kde stála stará synagoga. Po ediktu o vypovězení židů z Prahy 1744 zde žilo víc obyvatel židovského než křesťanského vyznání. Ghetto bylo často zužováno záplavami. I proto byla pro budovy současné synagogy vybrána současná poloha. (ani povodeň z roku 2002 se zastavila nedaleko)

S příchodem masové výroby se některé usedlosti přeměnily na továrny. Vznikaly zde i zcela nové provozy mezinárodního významu jako ČKD, Praga, Rustonka. Roku 1873 byl zahájen provoz na železniční trati z Těšnovského nádraží do Vysočan. Poslední vlak vyjel v roce 1972, kdy byla trať zrušena. Stopa železnice je dodnes patrná ve struktuře zástavby a morfologii terénu.

V roce 1928 je podle návrhu architekta Pavla Janáka a Františka Mencla postaven Libeňský most. S ním souvisí částečné zasypání židovského hřbitova, který byl následně kompletně zasypán v 70. letech.

V roce 1932 byl návrhu nad Palmovkou postaven plynovým zásobujícím plynem průmyslově se stále rozvíjející oblast Vysočan, Libně a Karlína. Fungoval pouhých 13 let, před koncem 2. světové války byl již vypuštěný plynem zasáhnout projektem.

Nesrovnatelně větší újmu utrpělo židovské obyvatelstvo a následně staré židovské ghetto. V následujících letech byl přehlížen stav budov a také díky nové výstavbě do dnešních dní se přežily pouhé tři domy. Libeň tím přišla o charakteristiku část města a historické dědictví.

Dle plánu ZÁKOS 1974 je naplánován tunel propojující ulici Voctářovu a Na Žertvách. (nebyl realizován) Další historické struktury musely ustoupit výstavbě autobusového nádraží a vestibulu metra B v 80. letech.

ztracená Libeň

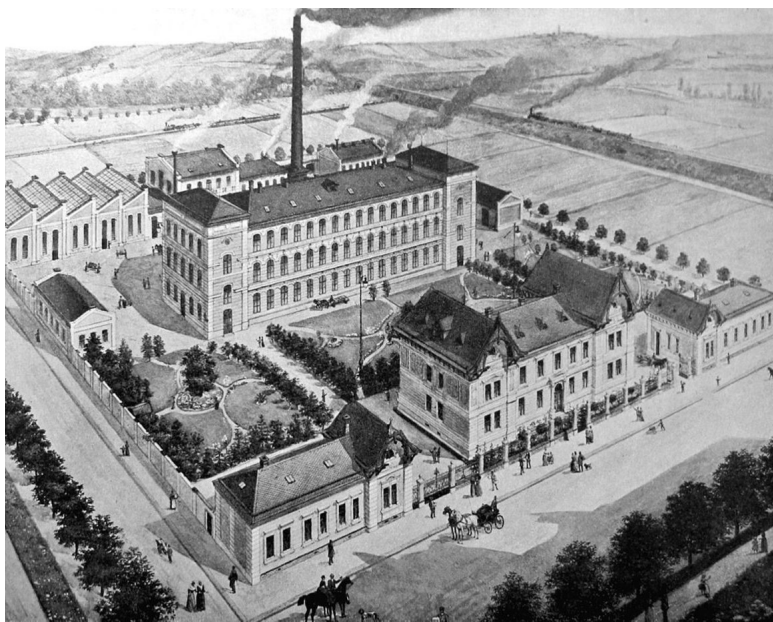
židovský hřbitov

podkroví upraveno pro sušení kůží

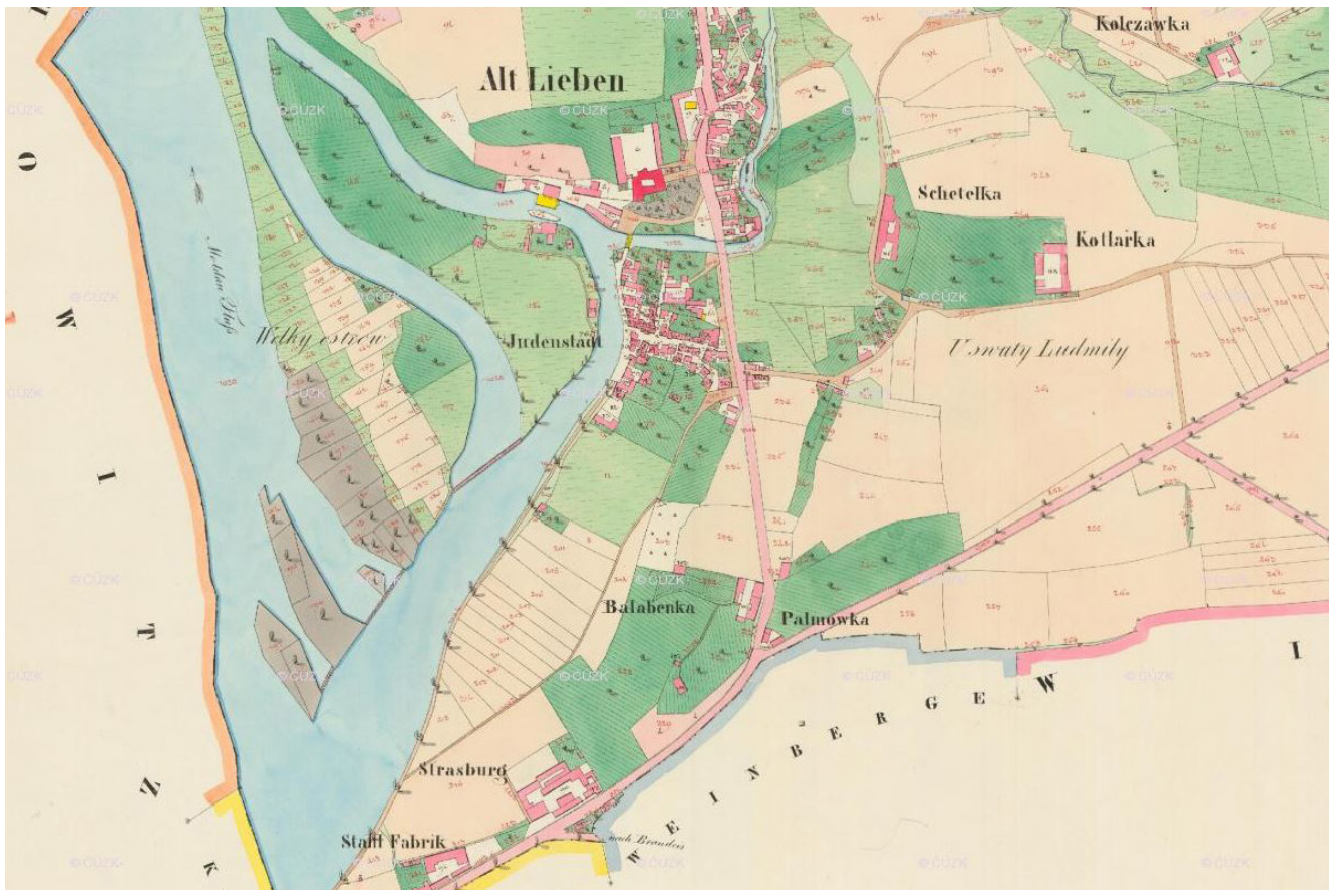
ulice Na Žertvách

podkroví upraveno pro sušení kůží

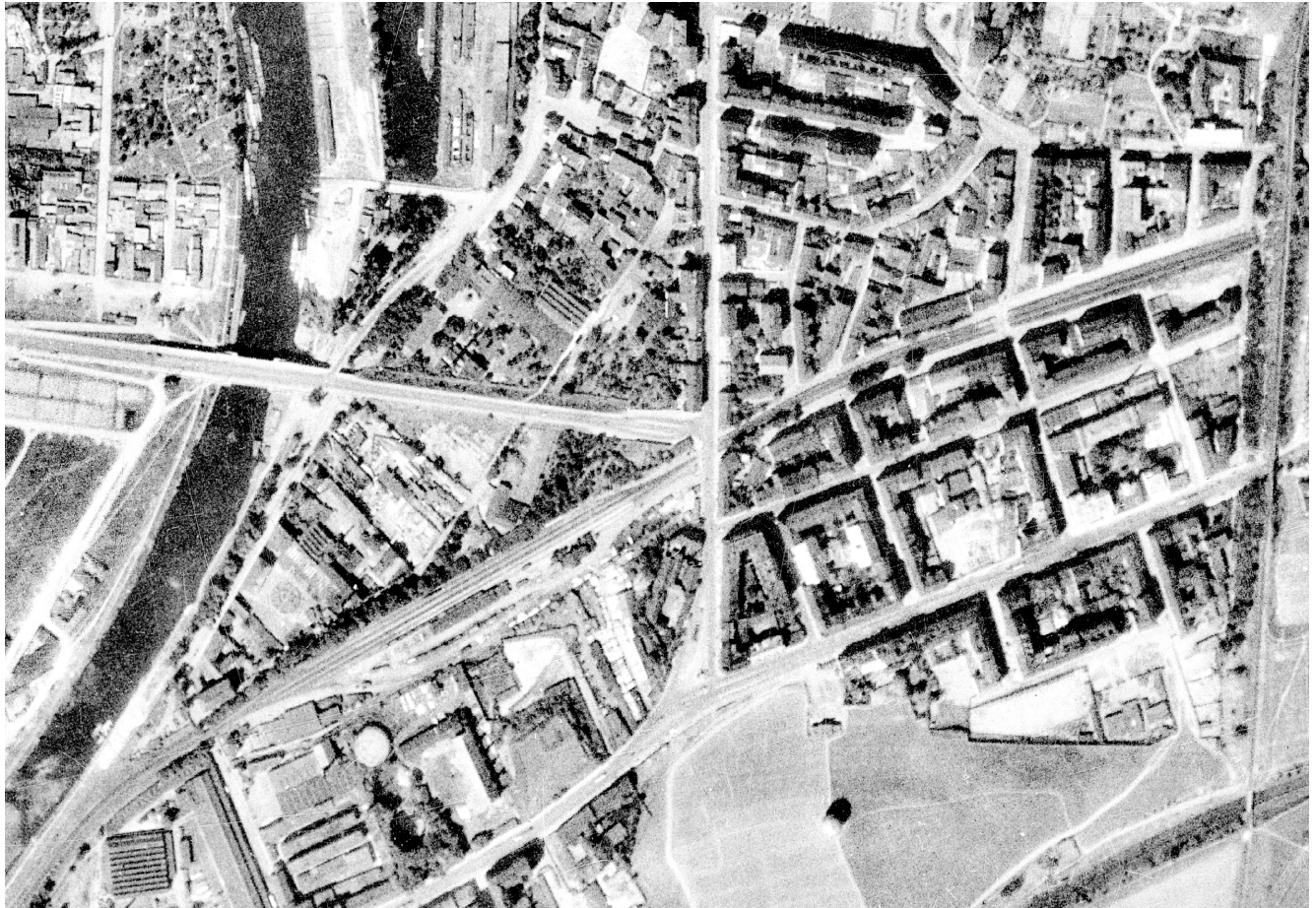
sportoviště u bývalého plynojemu

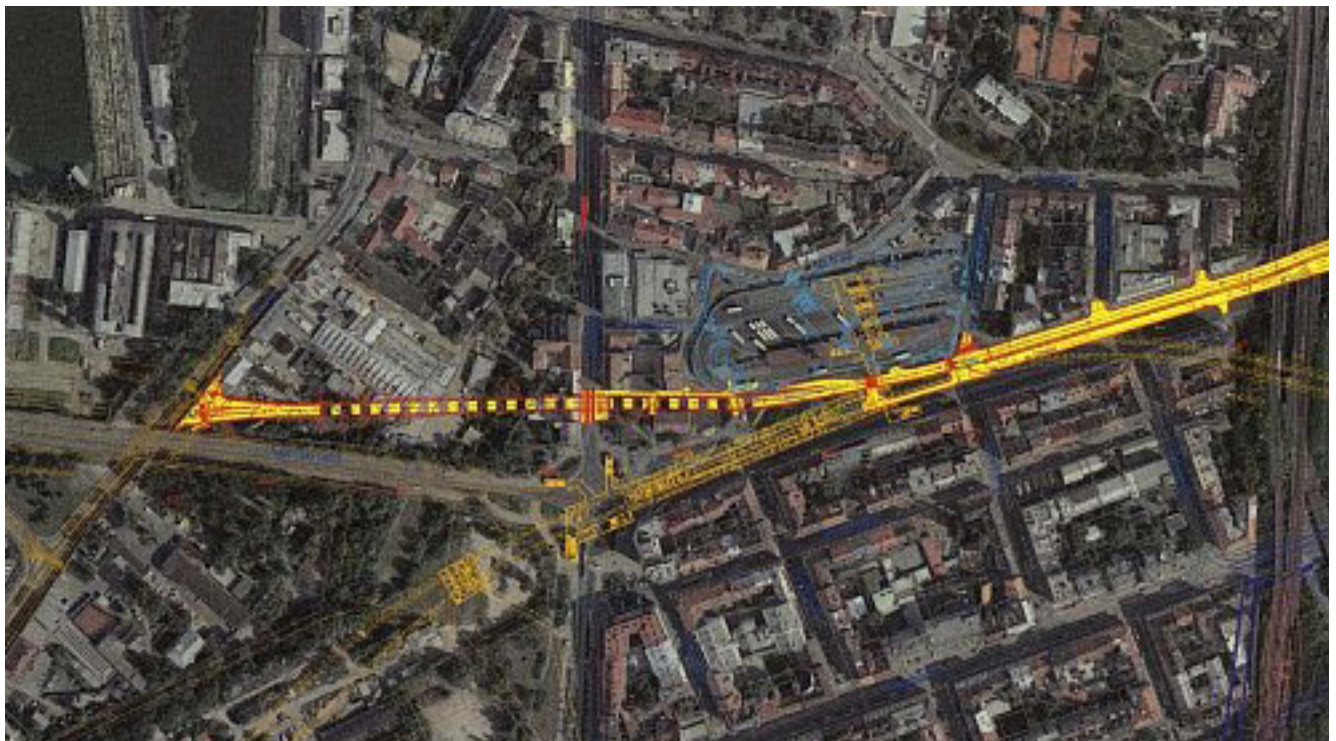
Císařské otisky 1843

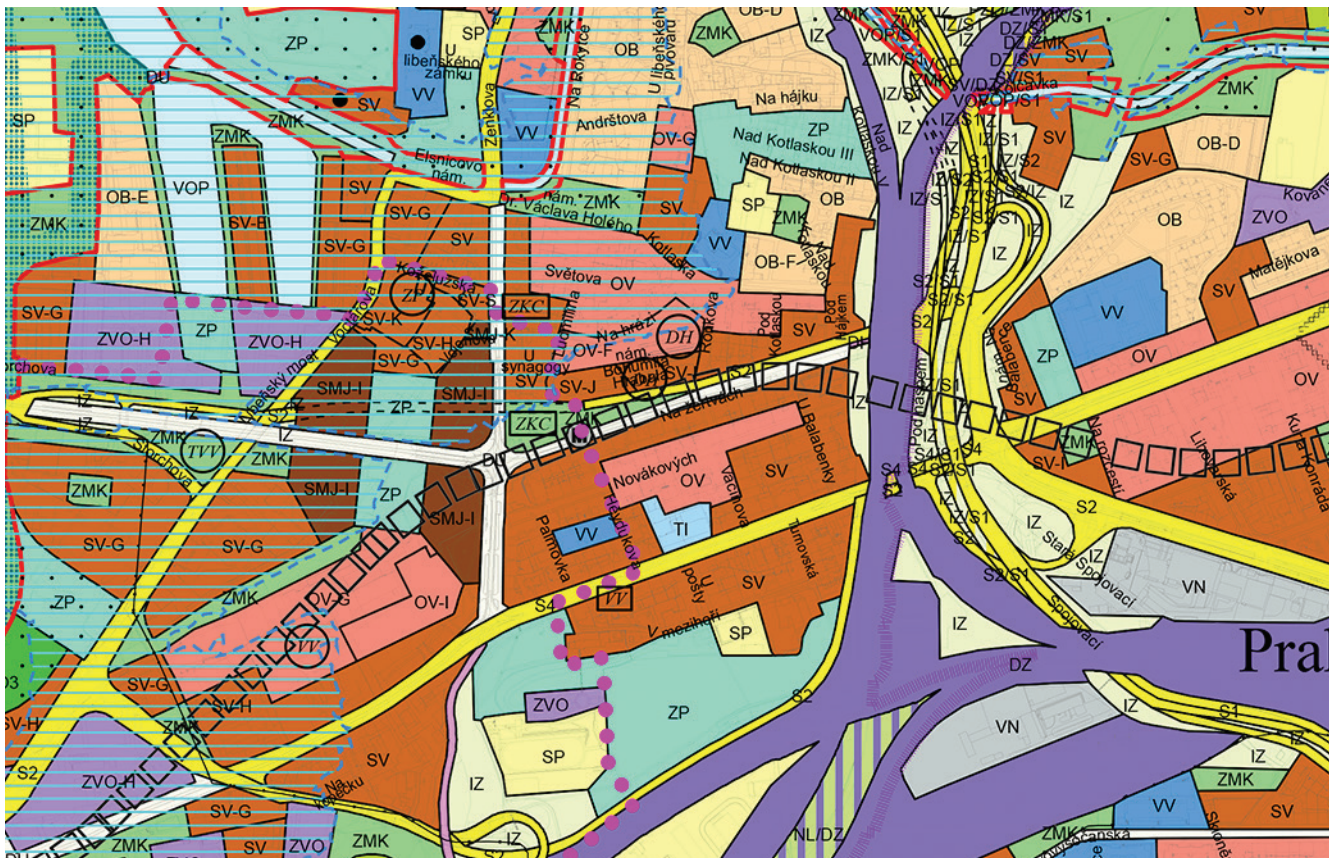
Regulační plán - státní regulační komise 1939

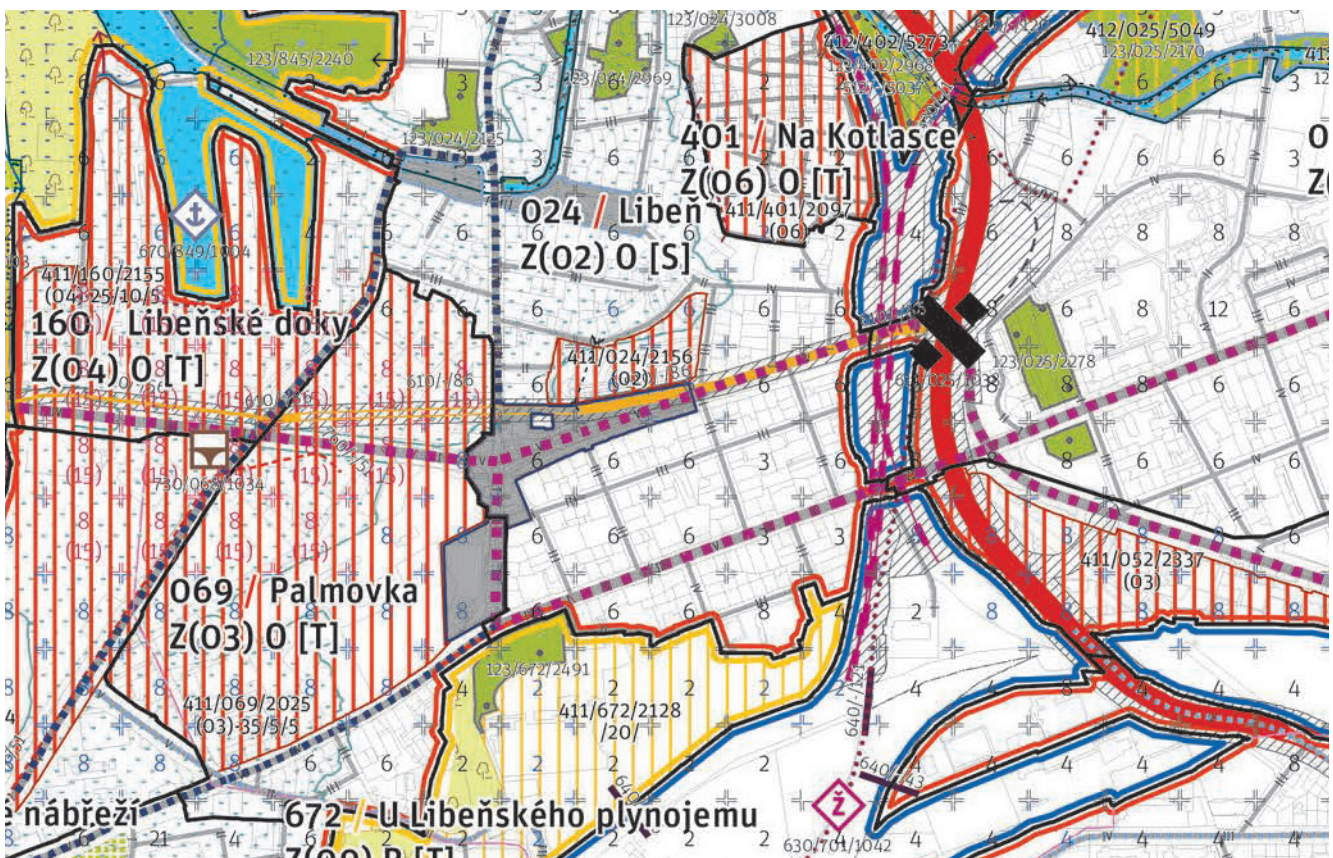
letecké snímkování 1938

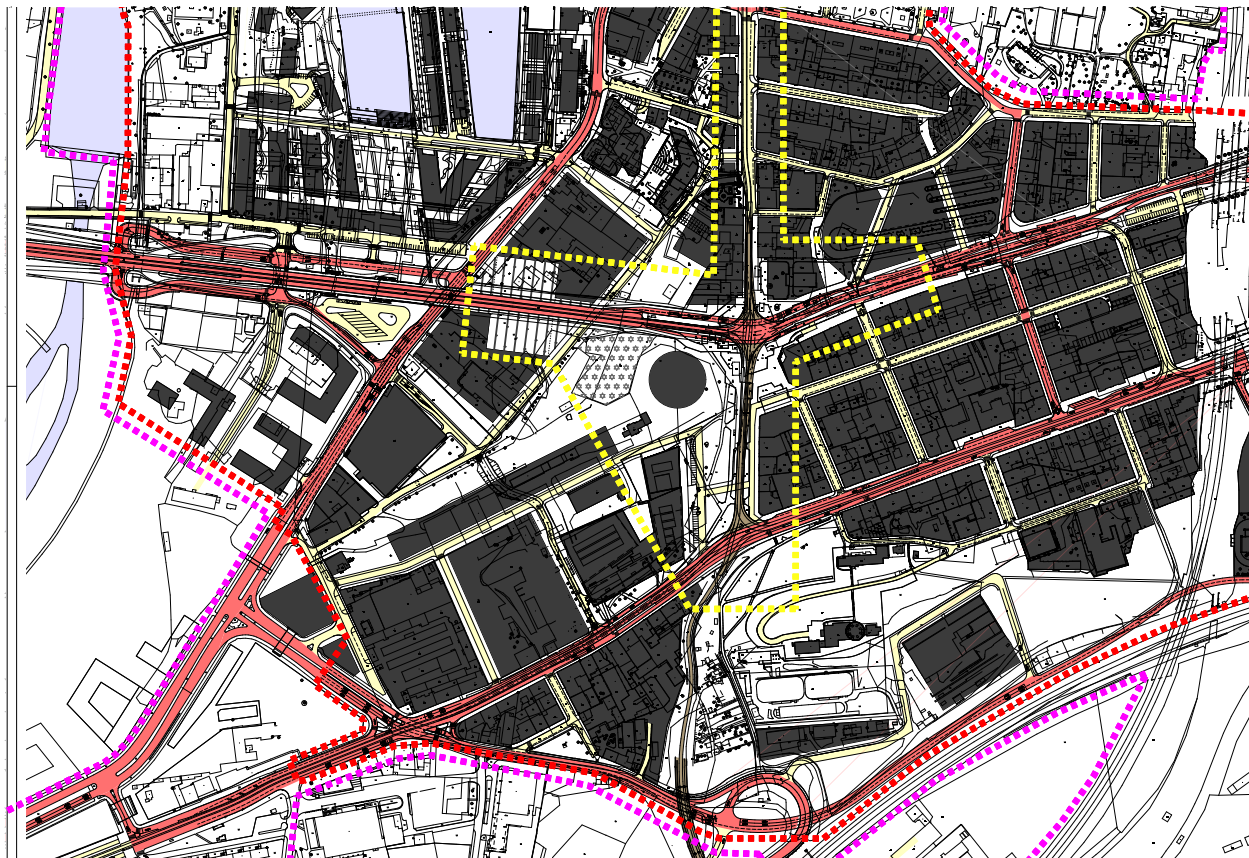
plánovaný tunel již od roku 1978 - Zákos

platný územní plán - M 1:10000

metropolitní plán - M 1:10000

Komplexně urbanistický návrh - AP atelier 2014 - M 1:8000

Pražské bloky - D3A

současnost

Od přelomu tisíciletí zde vznikají převážně administrativní budovy po výjimečných povodních v roce 2002 byla vybudována mobilní protipovodňová bariéra podél toku Vltavy.

Územím Palmovky se zabývá především Ing. arch. Josef Pleskot, který navrhl novou radnici Prahy 8. Územní plán i právě dokreslovaný Metropolitní plán počítá s východozápadní osou (tzv. metropolitní třída), která vede z východu právě přes Libeň, Holešovice, současné nádraží Bubny, letnou a dále na západ. V obou plánech nadále zůstává tunel z plánu ZÁKOS 1974. V minulém roce (2017) dochází k bezbariérové úpravě vestibulu metra a údržbě tělesa tramvajové trati.

Palmovka Park - Aulík Fišer architekti

výstavba

Na příští roky je v okolí plánována rozsáhlá výstavba severně od libeňského mostu. Převážně se jedná o kancelářské a bytové domy. Vše je patrné ze schématu na obr.XX. Výstavba nové radnice byla kvůli majetkoprávním vztahům dočasně pozastavena

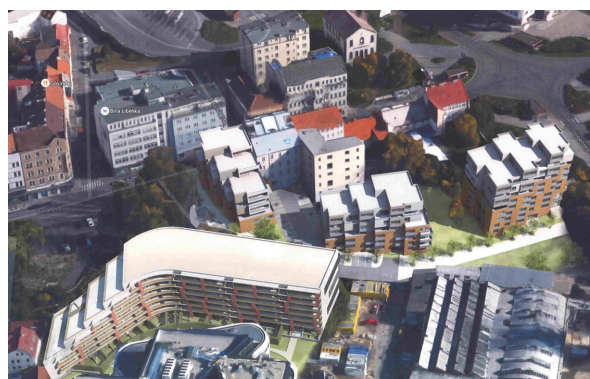
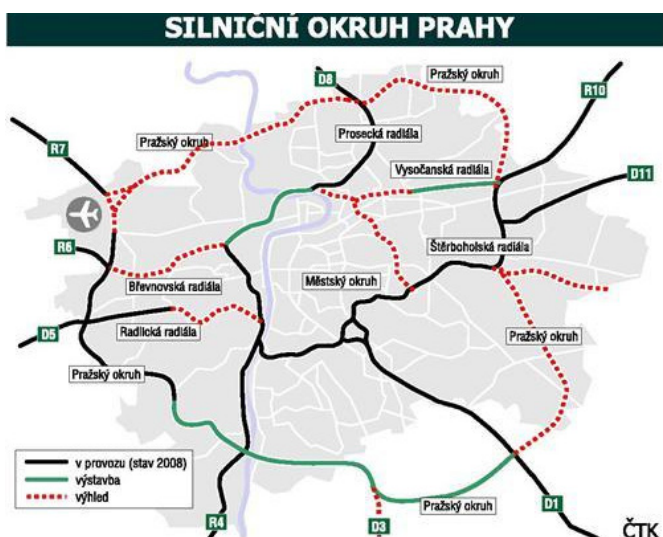
Nová radnice - AP atelier

doprava

Kvůli technickému stavu Libeňského mostu je na něm omezena doprava. Křížení ulic Na Žertvách a Zenklova je vyhrazeno pouze tramvajím a dopravní obsluze. Na autobusové nádraží jezdí zanedbatelné množství linek. Nejvytíženější ulice je Sokolovská, kde projede přibližně 25000 aut denně, ta dále míří přes Karlín do centra a západní části Prahy. Viz schémata. Palmovka je dopravní uzel se stejným potenciálem jako měl Smíchov v devadesátých letech. Střetá se zde 9 linek tramvají s trasou metra B.

Nová radnice - AP atelier

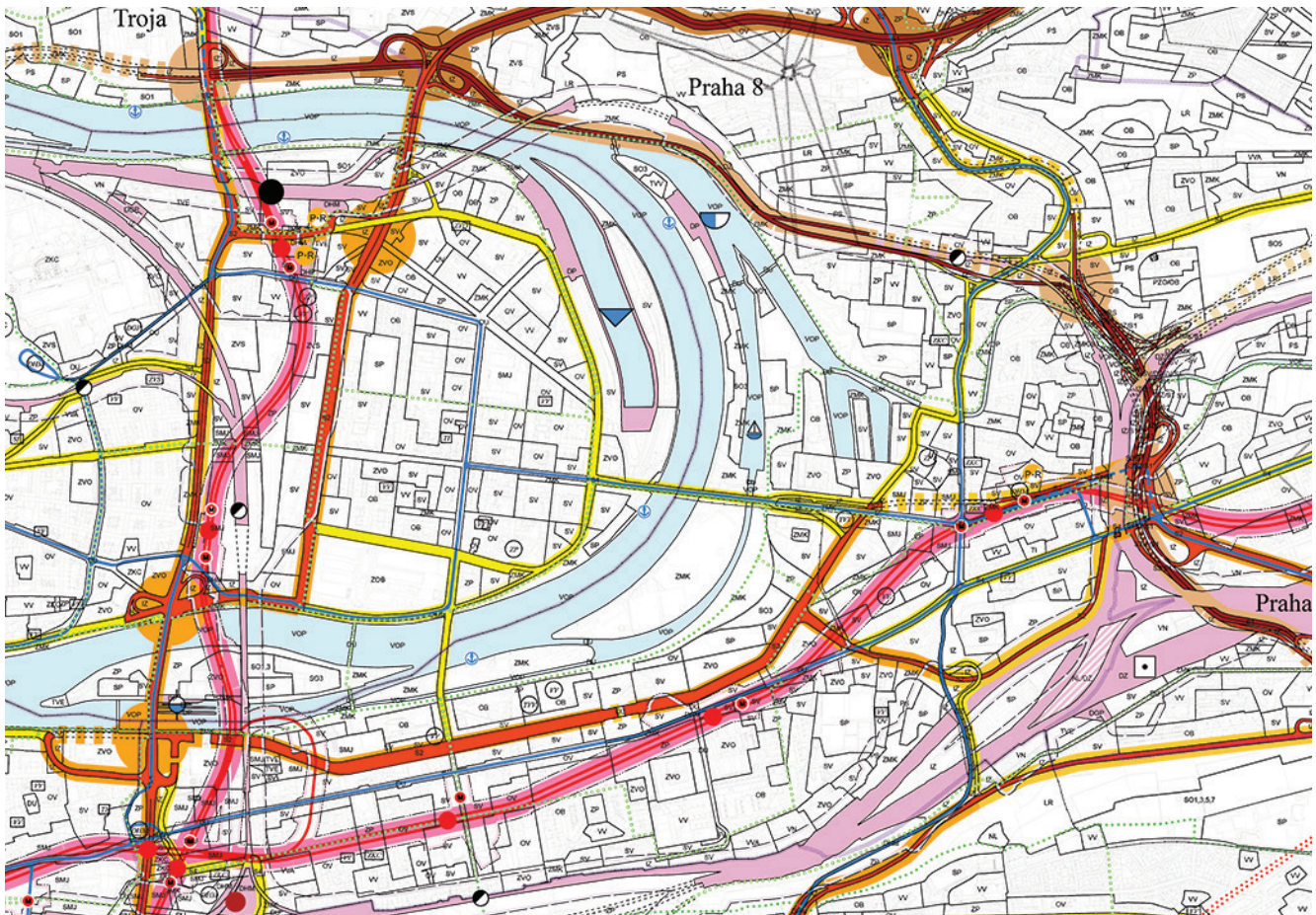

Central Group - Onytný soubor Zenklova

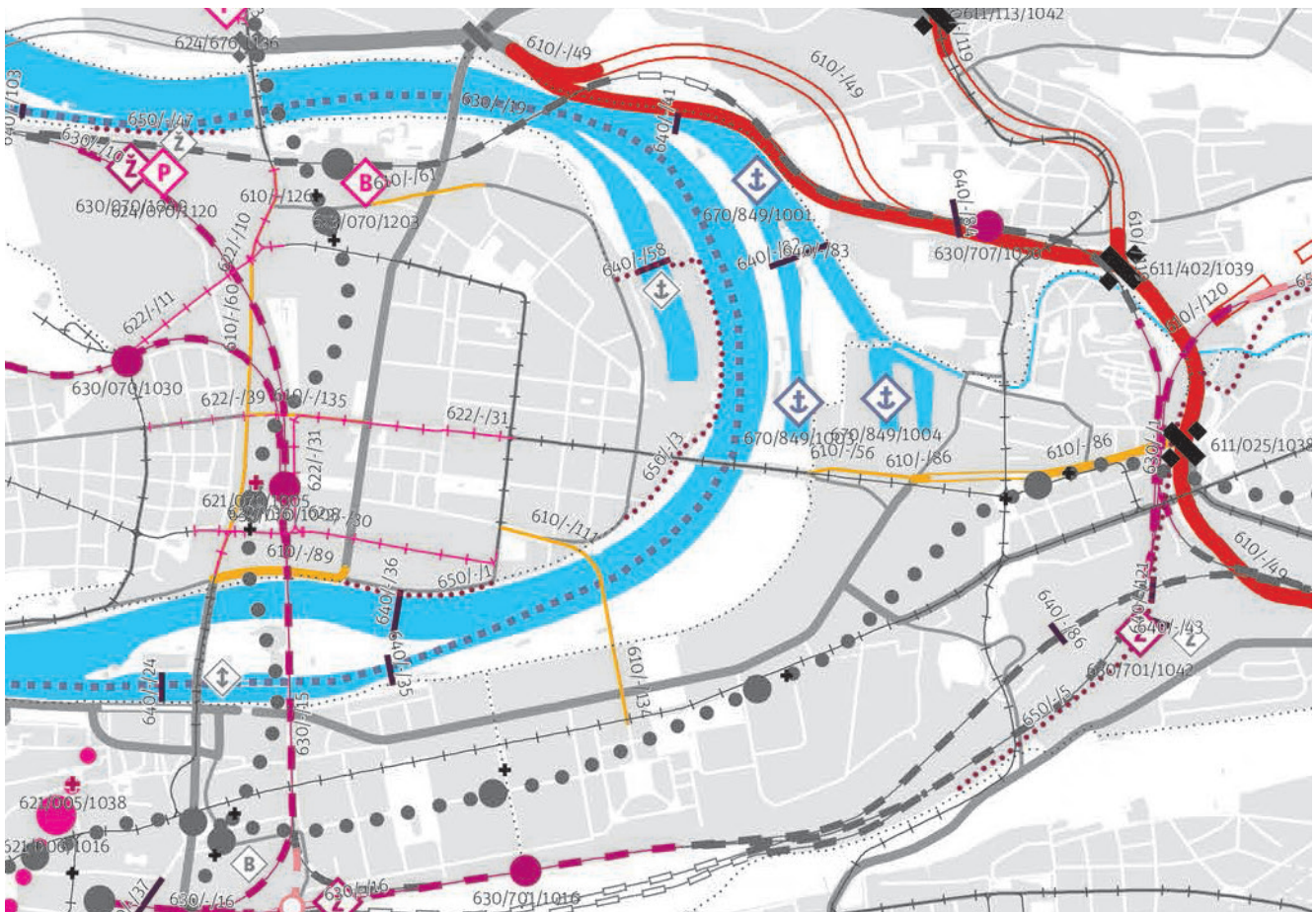
zdroj: <http://img2.ct24.cz/cache/616x411/article/8/781/78029.jpg>

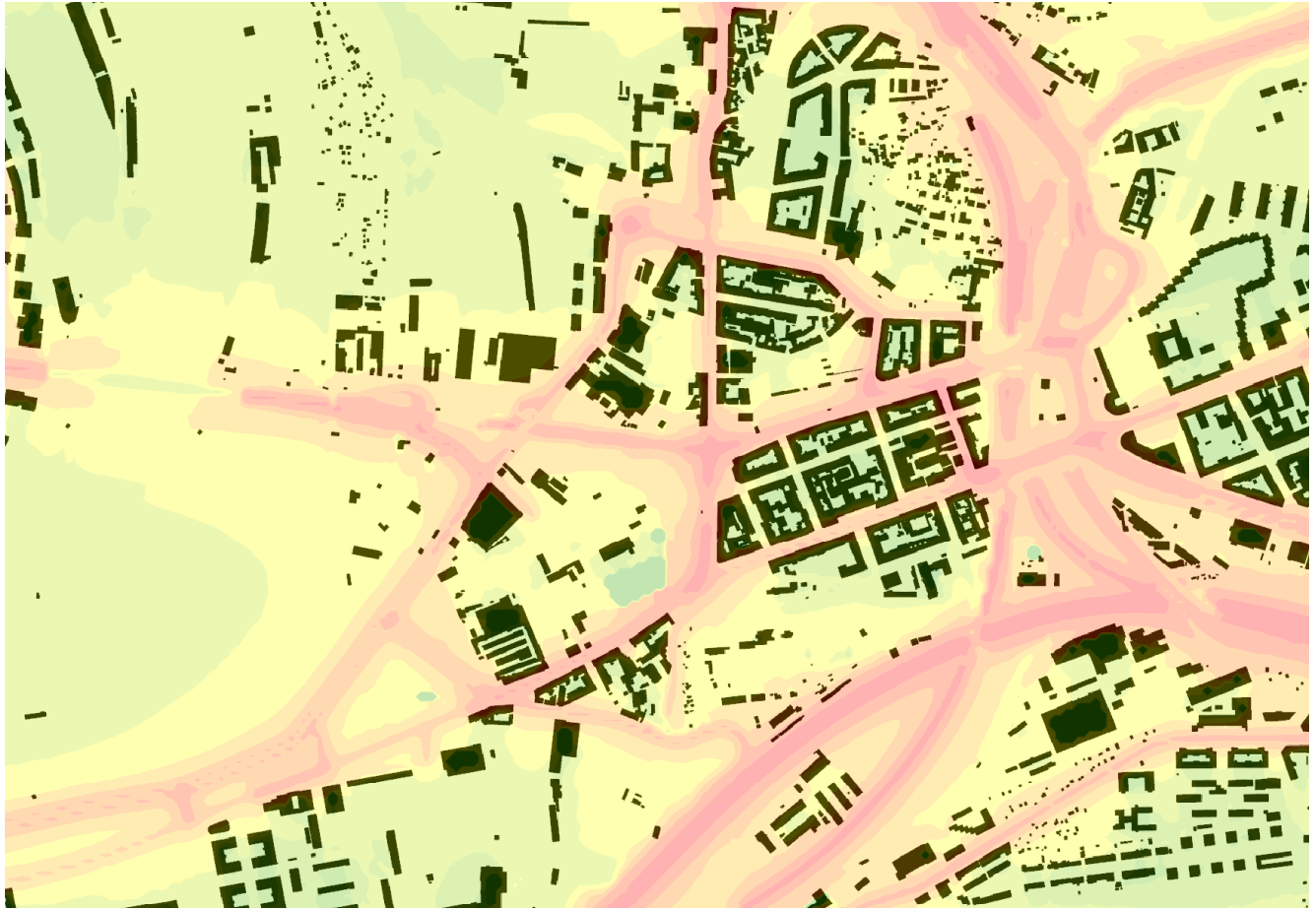
záměry v území - zpracovatel: UNIT architekti

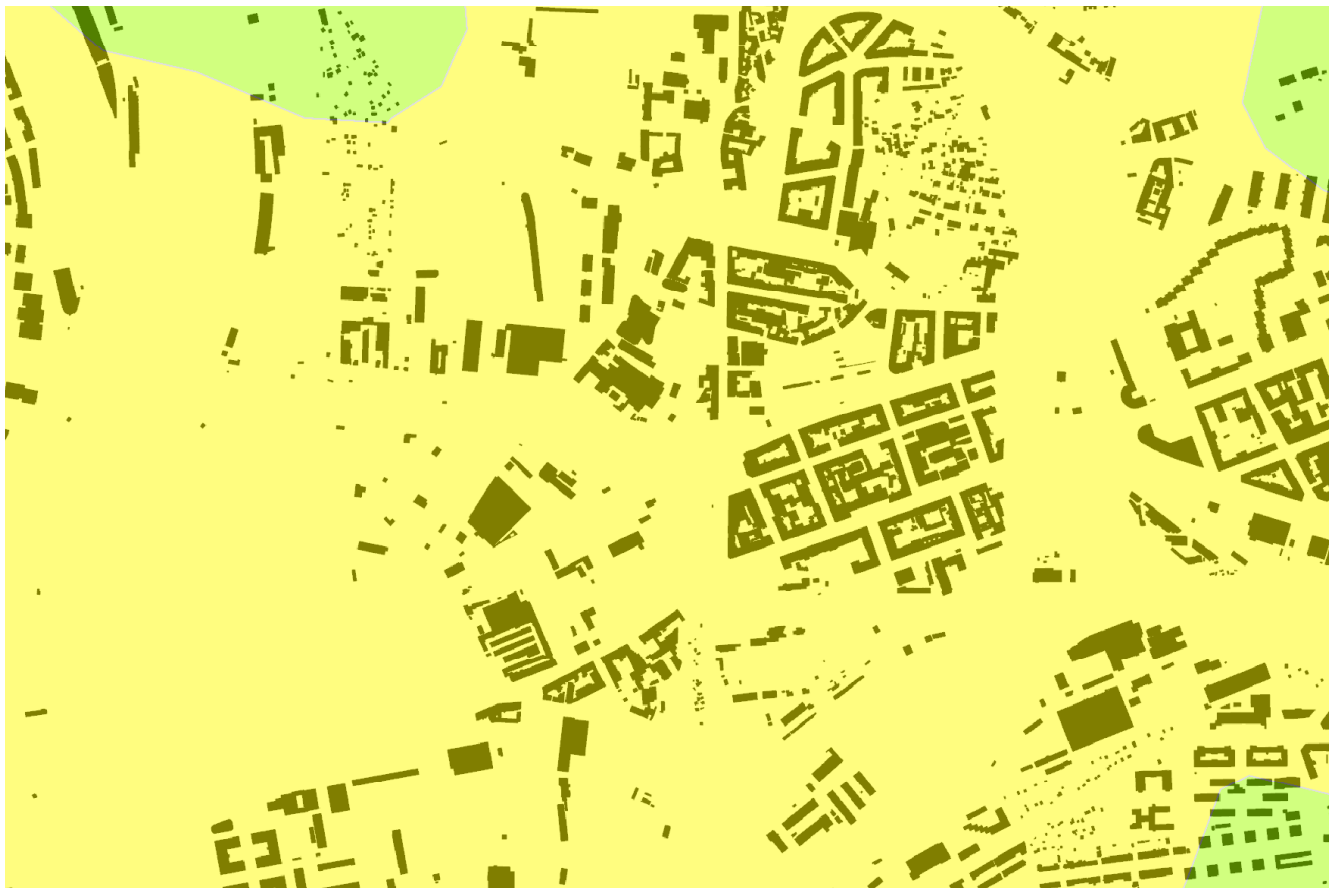
platný územní plán - výkres dopravy M 1:25000

metropolitní plán - výkres dopravy M 1:10000

hluková mapa - M 1:10000

kvalita ovzduší - M 1:10000

„Od samého počátku je zřejmé, že parcelační plán nové městské části nelze z uměleckých hledisek řešit bez výchozí představy o tom, co má nová část obsahovat a jaké veřejné budovy a náměstí je v ní možné předpokládat.

shrnutí

Palmovce schází spojení s tradicí, veřejná prostranství a charakteristické budovy, které zdůrazní význam centra města. Lze říct i orientační body. Dnes nám orientaci usnadňuje budova synagogy i budova komerční banky. V návrhu vytváříme veřejná prostranství sevřená výraznými domy adekvátními k důležitosti místa. Sevřené město umožní vytvoření mentální mapy místa. Stojím na náměstí, procházím ulicemi, v dálce vidím plynou na kopci. V bočních ulicích vidím průhledy na významné budovy. Podobný způsob vnímání zažijí i další účastníci provozu jako cyklisti, cestující v tramvaji nebo řidiči automobilů. Palmovka je paralelou ke Smíchovu devadesátých let. Potřebuje najít svojí identitu.

doprava a veřejný prostor

Upravuji trasu tramvaje. Především zmenšuji oblouky na průměr D 20 m. To mi umožňuje zmenšit plochu křižovatek. Na jižním konci Zenklovy ulice přikláním tramvaj blíže k domům. Vytvářím přiměřený uliční profil. Tam kde je to vhodné lemují ulice alejemi, mezi stromy umísťuji parkovací stání.

Počítám s opravou Libeňského mostu a jeho zprůjezdnění. Volím povrchové dopravní řešení. Ulice Na Žertvách a Libeňský most se stávají dopravně podobně vytíženou komunikací jako ulice Sokolovská. Počítám s regulací dopravy a zamezením tranzitní dopravy přes centrum města. S tím pomůže regulace pomocí dopravního značení, stanovení placených zón, dokončení městského okruhu a další.

Vjezd do nové čtvrti je dovolen pouze residentům a dopravní obsluze. Povrch veřejných prostranství městského bloku s radnicí novým náměstím a klínovitým domem jsou zvýšeny na jednu úroveň. S umožněním vjezdu vozidel dopravní obsluhy.

Páteřní cyklotrasu rozšiřuji v ulici po stopě bývalé železnice. A novým parkem.

schéma veřejné dopravy Palmovka

schéma veřejné dopravy Anděl

zastávky MHD se jménem Palmovka

návrh

V návrhu zakládám novou uliční síť v pětiúhelníku vymezeném ulicemi Zenklova, Sokolovská, U Rustonky, Voctářova a Libeňský most. Nové ulice vedou ve stopě pěšiny zaznamenané v císařských otiscích, po valu bývalé železniční dráhy a ve směru ulice Novákových.

Ulice navazují na současnou zástavbu Palmovky. Ulice vytvářejí tři prsty které vycházejí ze středu pětiúhelníku. Na tyto tři prsty se napojují kolmé ulice, které ohraničují městské bloky, které se měřítkově blíží blokům tradičního města. Blokům určuji jednotlivé funkce nebo soubory funkcí. Bydlení, obchod, veřejná funkce, park. Novému parku se vyhrazují dva městské bloky.

Stavby jako radnice a komplex staré továrny, supermarket jsou vždy v jednom bloku. Počítá se s jejich začleněním do nové zástavby a jejich ponecháním jako vnitřní rezervy. To samé platí o domech na pozemcích parku.

Soustředím se na tři náměstí. Centrum. Volím pro ně budovy, které by měli podpořit zdravé fungování těchto prostranství. Přilehlé budovy navrhuji do základního hmotového členění, určení funkce a jejich charakteru. Společně. Se základní rozvahou o dispozičním řešení a vhodnosti daného tvaru pro zvolenou funkci.

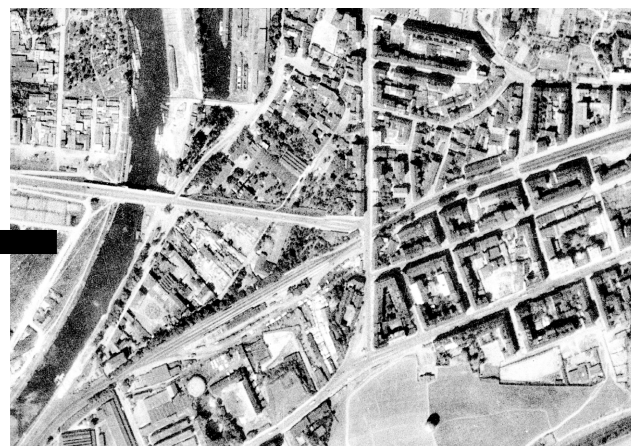
Pro nová náměstí volím nové názvy.

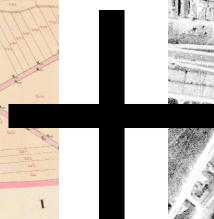

císařské otisky 1843

letecký snímek 1938

propojení historických cest a tras

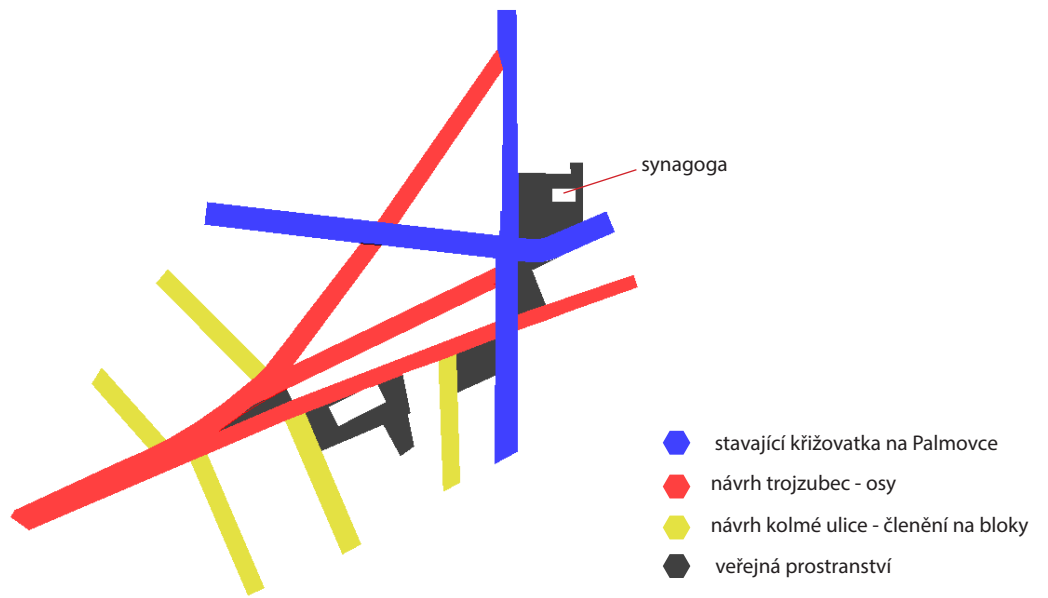
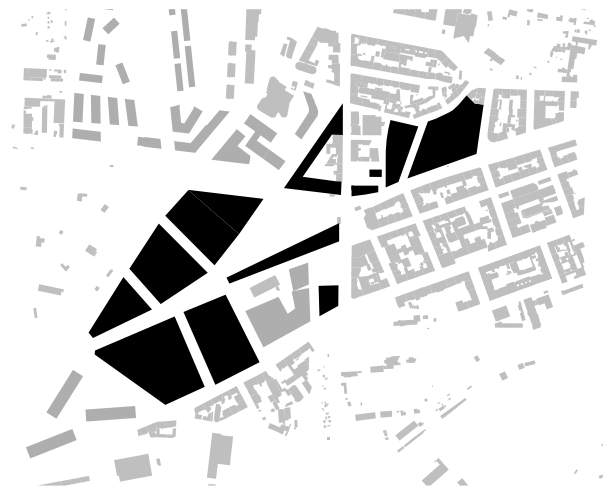

schéma návrhu cest a veřejných prostorů

zástavba AP atelier - zasatavená plocha:

můj návrh - zasatavená plocha:

silniční doprava současný stav - M 1:5000

- obslužná komunikace
- sběrná komunikace

silniční doprava současný stav - M 1:5000

- obslužná komunikace
- sběrná komunikace

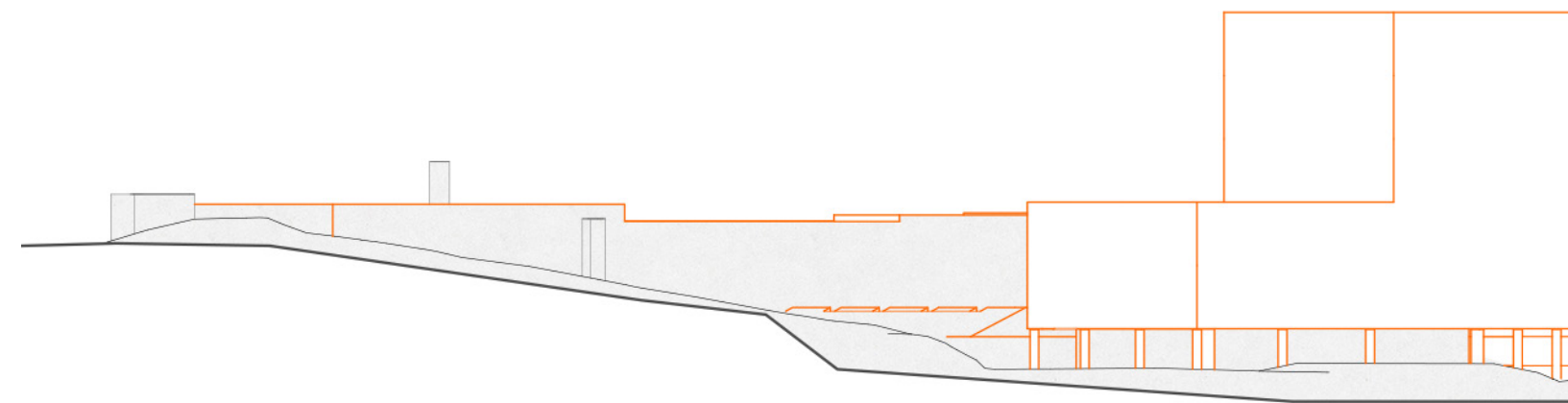
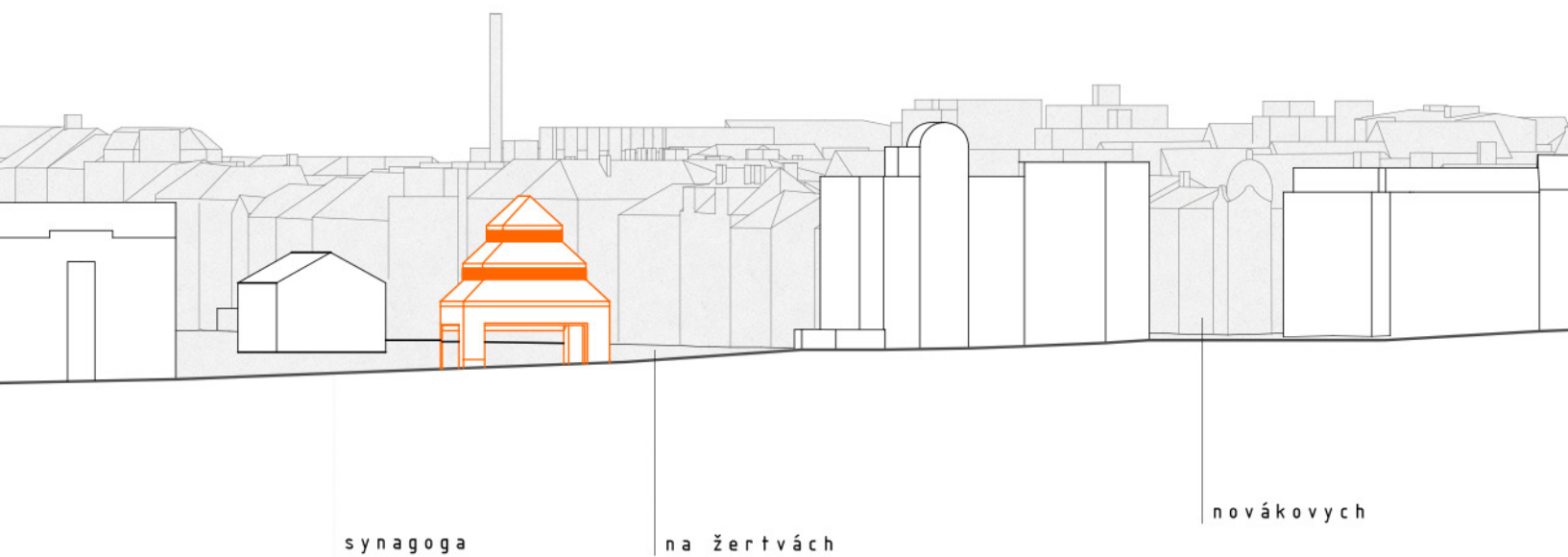
- metro
- tramvaj
- autobus
- cyklotrasa páteřní
- cyklotrasa obslužná

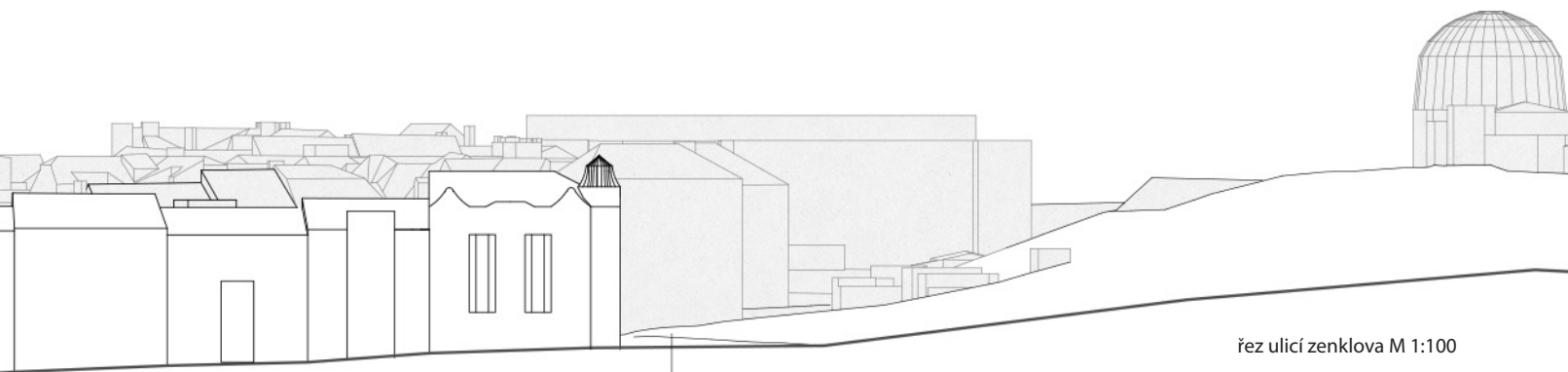
městská hromadná doprava - současný stav - M 1:5000

- metro
- tramvaj
- autobus
- cyklotrasa páteřní
- cyklotrasa obslužná

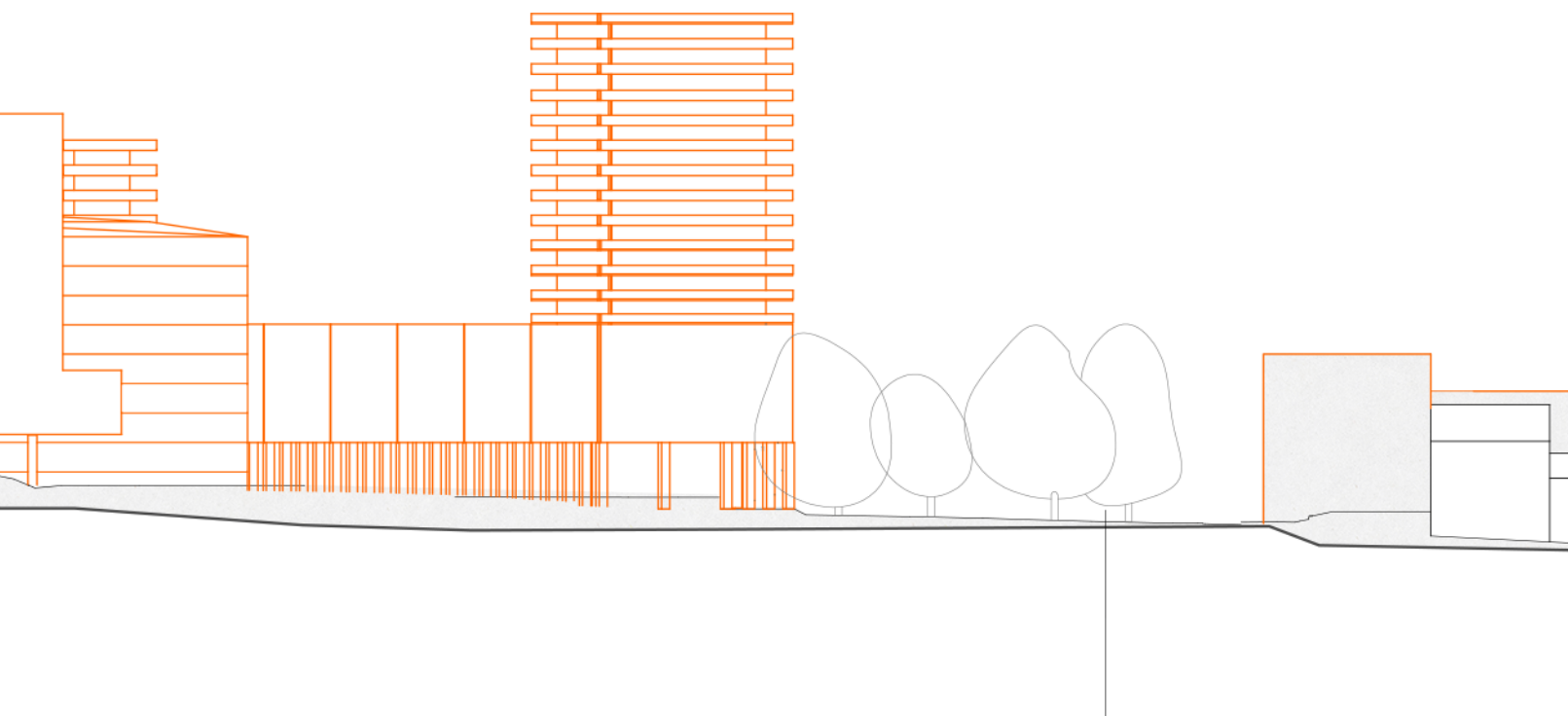
městská hromadná doprava - návrh - M 1:5000

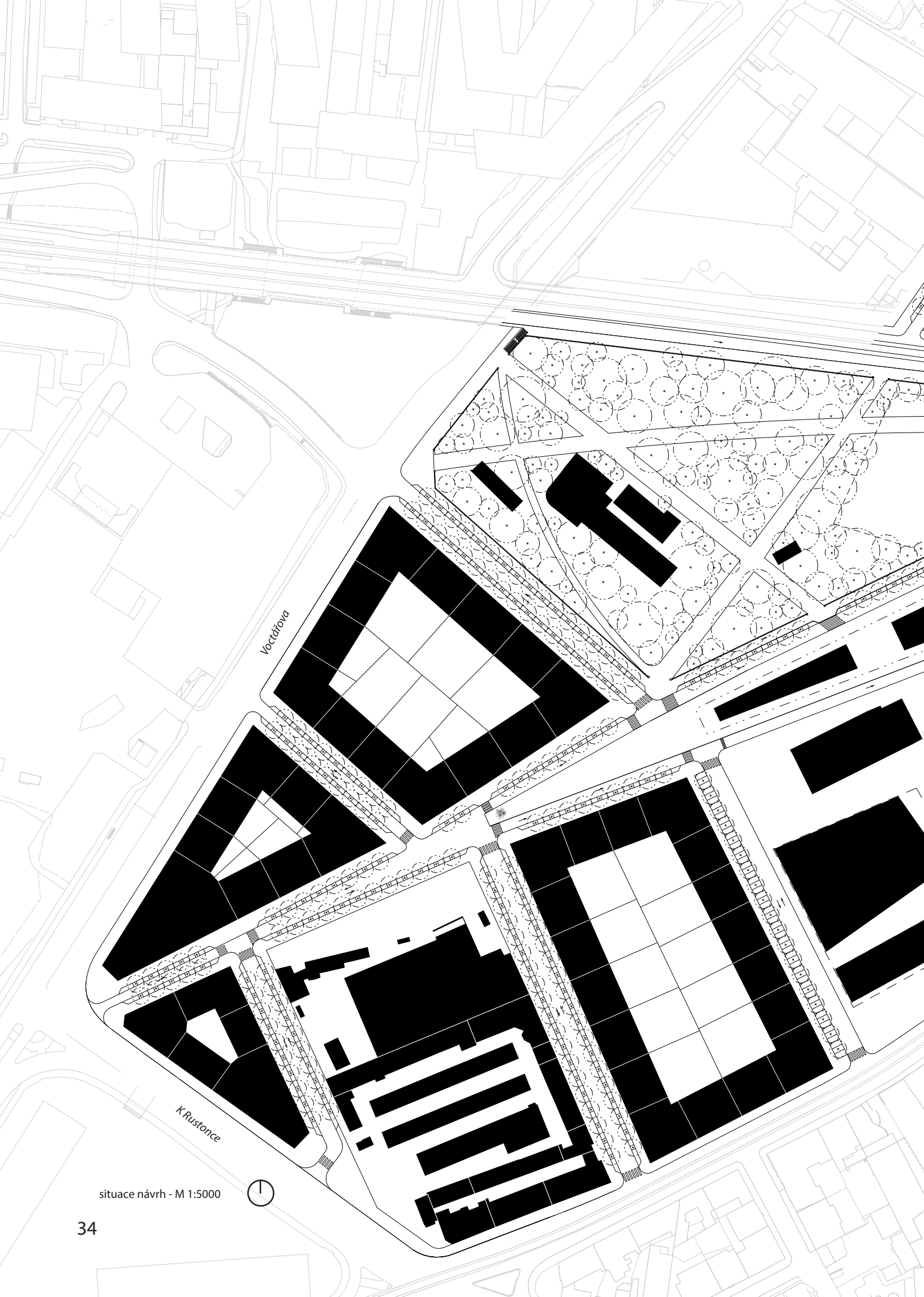

řez ulicí zenklova M 1:100

sokolovská

Vocárňova

K Rustonce

situace návrh - M 1:5000

doprava a veřejný prostor

Upravuji trasu tramvaje. Především zmenšuji oblouky na průměr D 20 m. To mi umožňuje zmenšit plochu křižovatky. Na jižním konci Zenklovy ulice přikláním tramvaj blíže k domům. Vytvářím přiměřený uliční profil. Tam kde je to vhodné lemuji ulice alejemi, mezi stromy umísťuji parkovací stání.

Počítám s opravou Libeňského mostu a jeho zprůjezdnění. Volím povrchové dopravní řešení. Ulice Na Žertvách a Libeňský most se stávají dopravně podobně vytíženou komunikací jako ulice Sokolovská. Počítám s regulací dopravy a zamezením tranzitní dopravy přes centrum města. S tím pomůže regulace pomocí dopravního značení, stanovení placených zón, dokončení městského okruhu a další.

Vjezd do nové čtvrti je dovolen pouze rezidentům a dopravní obsluze. Povrch veřejných prostranství městského bloku s radnicí novým náměstím a klínovitým domem jsou zvýšeny na jednu úroveň. S umožněním vjezdu vozidel dopravní obsluhy.

Páteční cyklotrasu rozšiřuji v ulici po stopě bývalé železnice. A novým parkem.

Náměstí Arnošta Lustiga

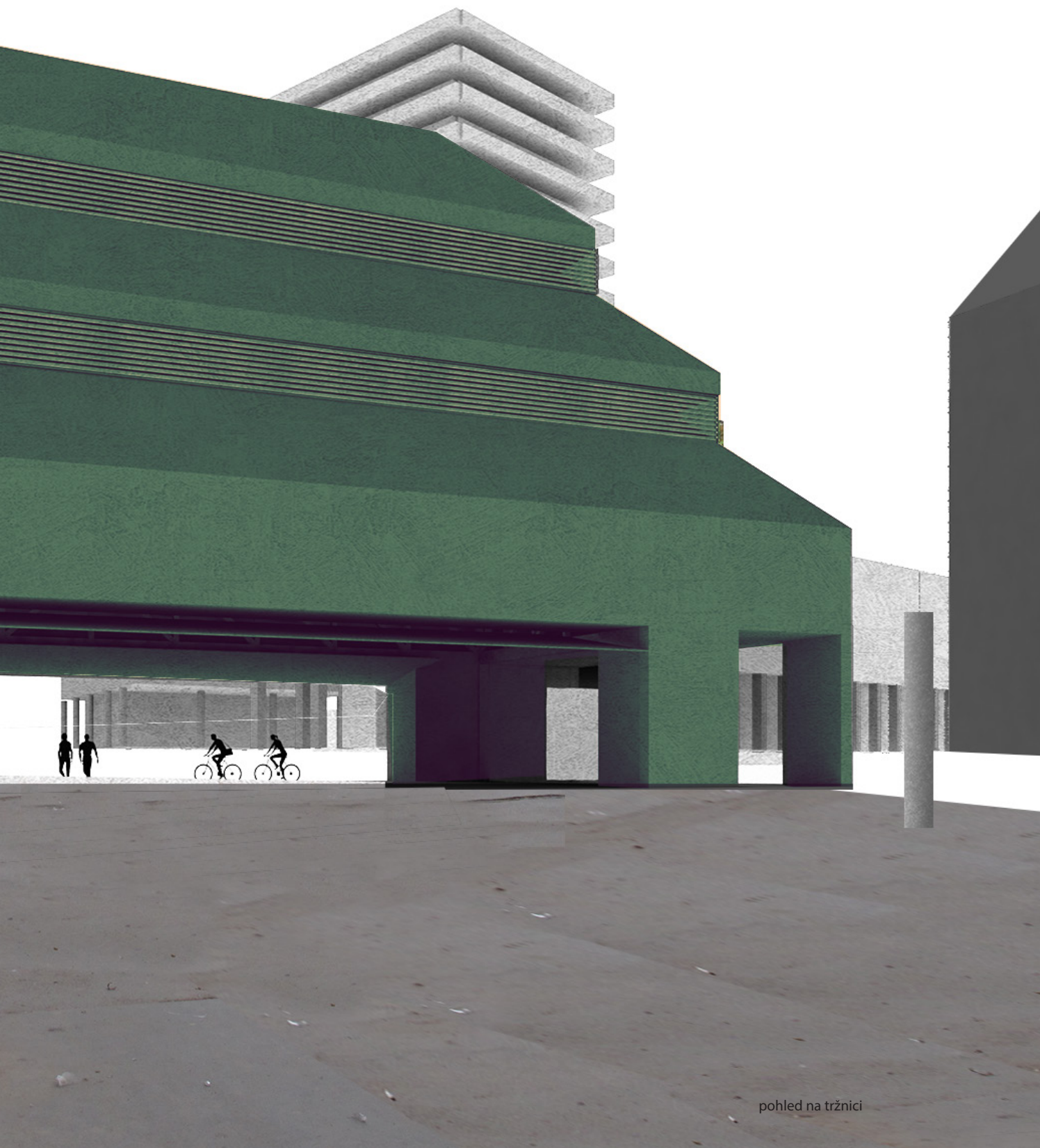
Synagoga dnes není vysvěcena. Židovská obec uvažuje o vrácení náboženské funkce. Ta si vyžaduje přístavbu zázemí, jako které dříve sloužil rabinát. Zázemí a prostory pro kulturní akce může přinést výstavba nové budovy vedle synagogy. Synagoga dříve nestála tak osamocně jako v současnosti.

Vedle synagogy stavím tržnici, univerzální zastřešený prostor, který může sloužit obchodním i kulturním událostem. Integruje do sebe zázemí pro synagogu, univerzální funkci zastřešeného veřejného prostoru i vstupu do vestibulu metra. Prostor mezi budovami je dále symbolicky uzavřen pilíři plotu, který dříve synagogu chránil. V dnešní tolerantní společnosti již takové opatření jistě není potřeba.

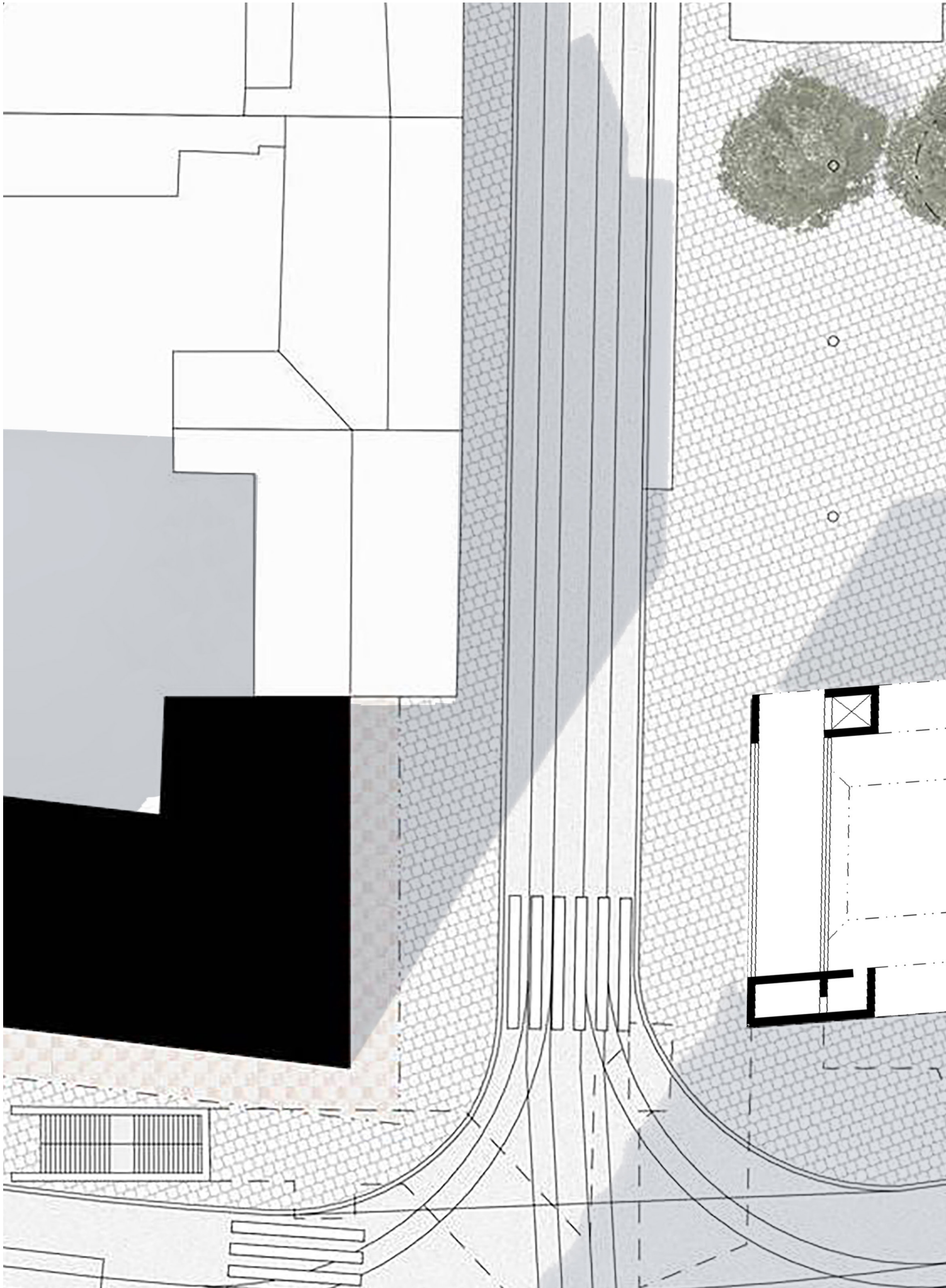
Nová budova uzavírá dva veřejné prostory. Ten před synagogou a před bankou. Je to fyzická překážka, ale právě ta vytvoří větší intimitu (přesto dům v parteru umožňuje úplné otevření). Tržnice je vystrčena do ulice tak, že ji vidíme z Libeňského mostu, ze středu nové čtvrti a od Sokolovské ulice. Osově symetricky k nové budově navrhuji stromořadí.

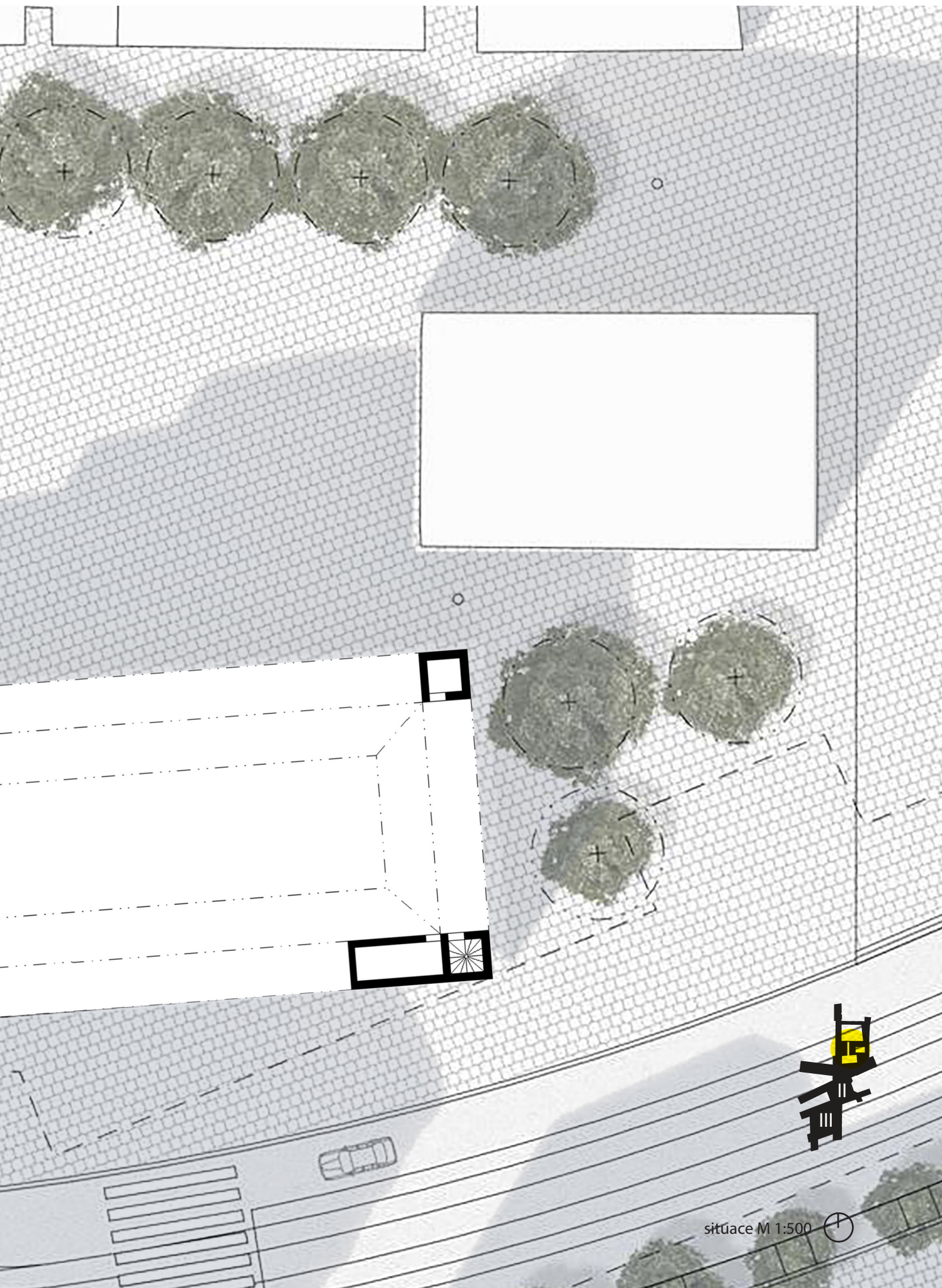
Pro figuru tržnice si vypůjčuji specifické tvary střech z koželužských domů.

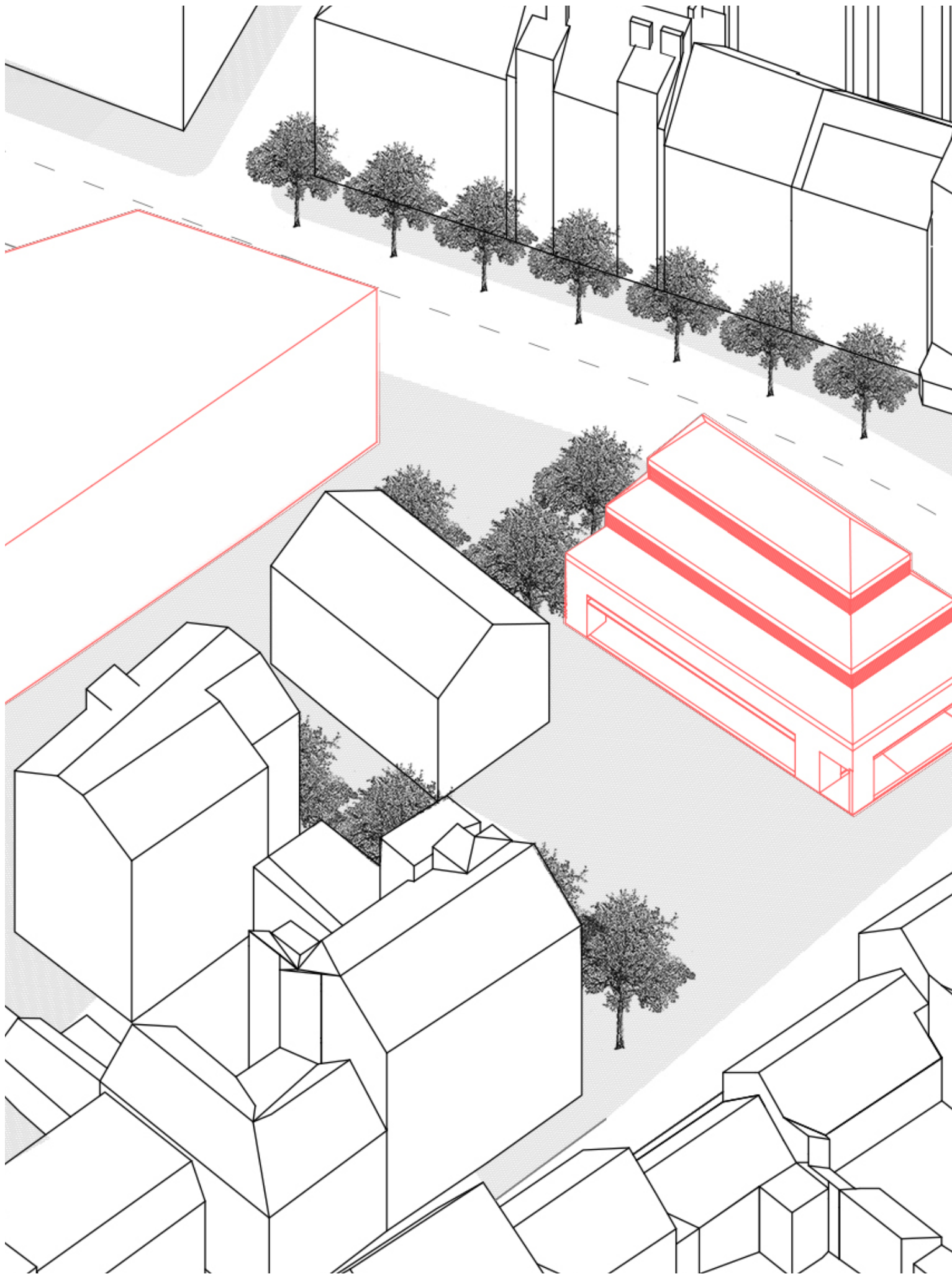

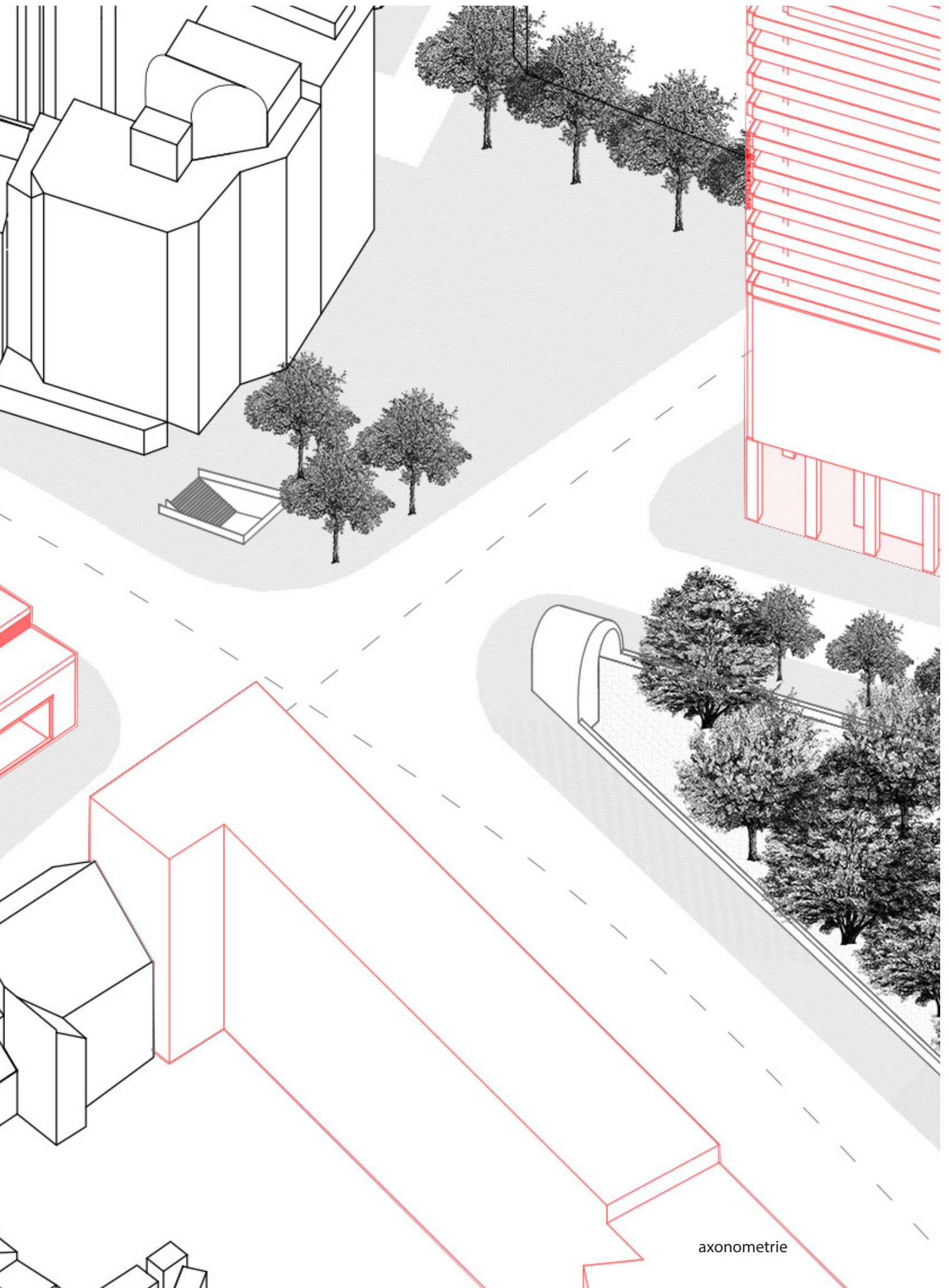
pohled na tržnici

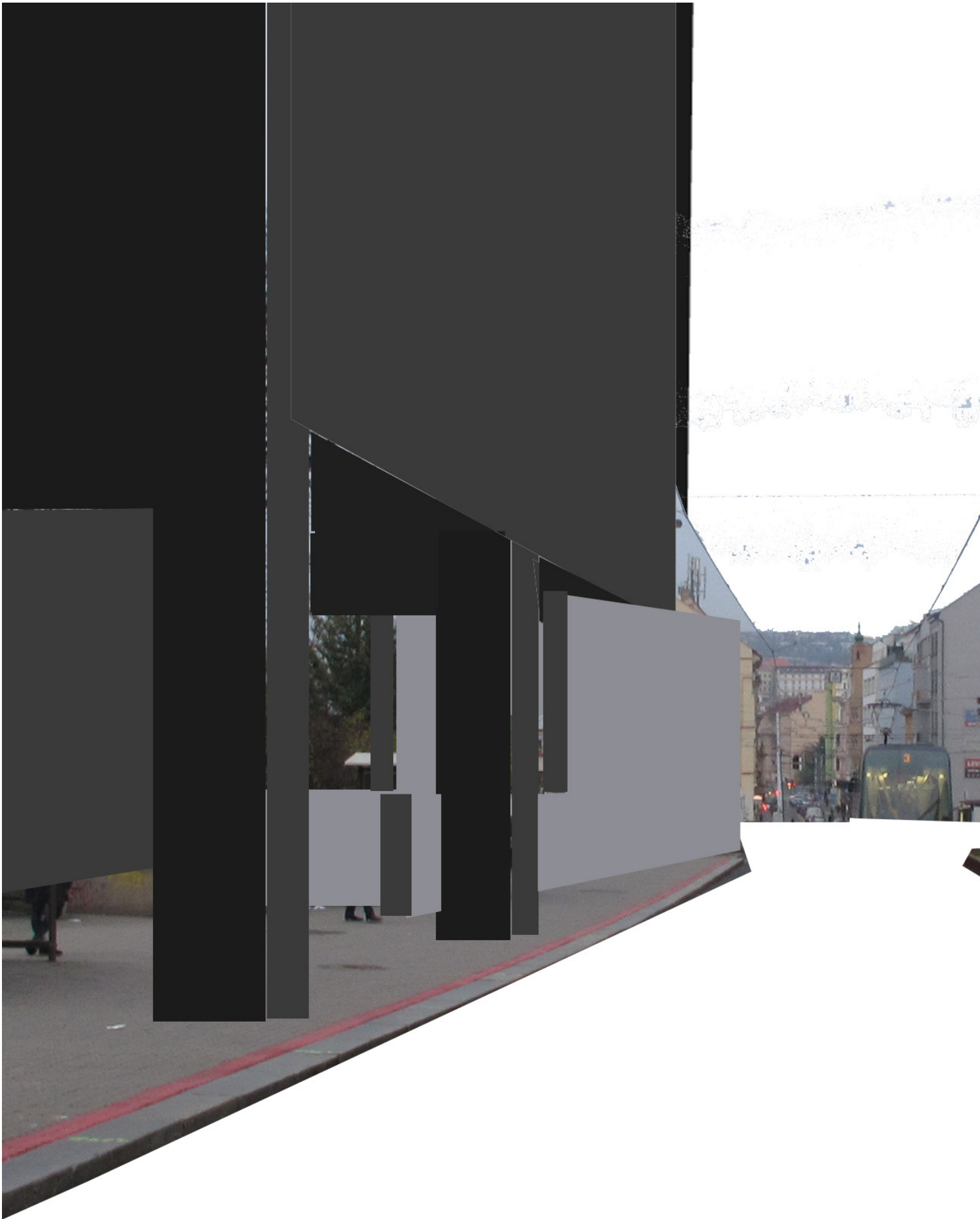

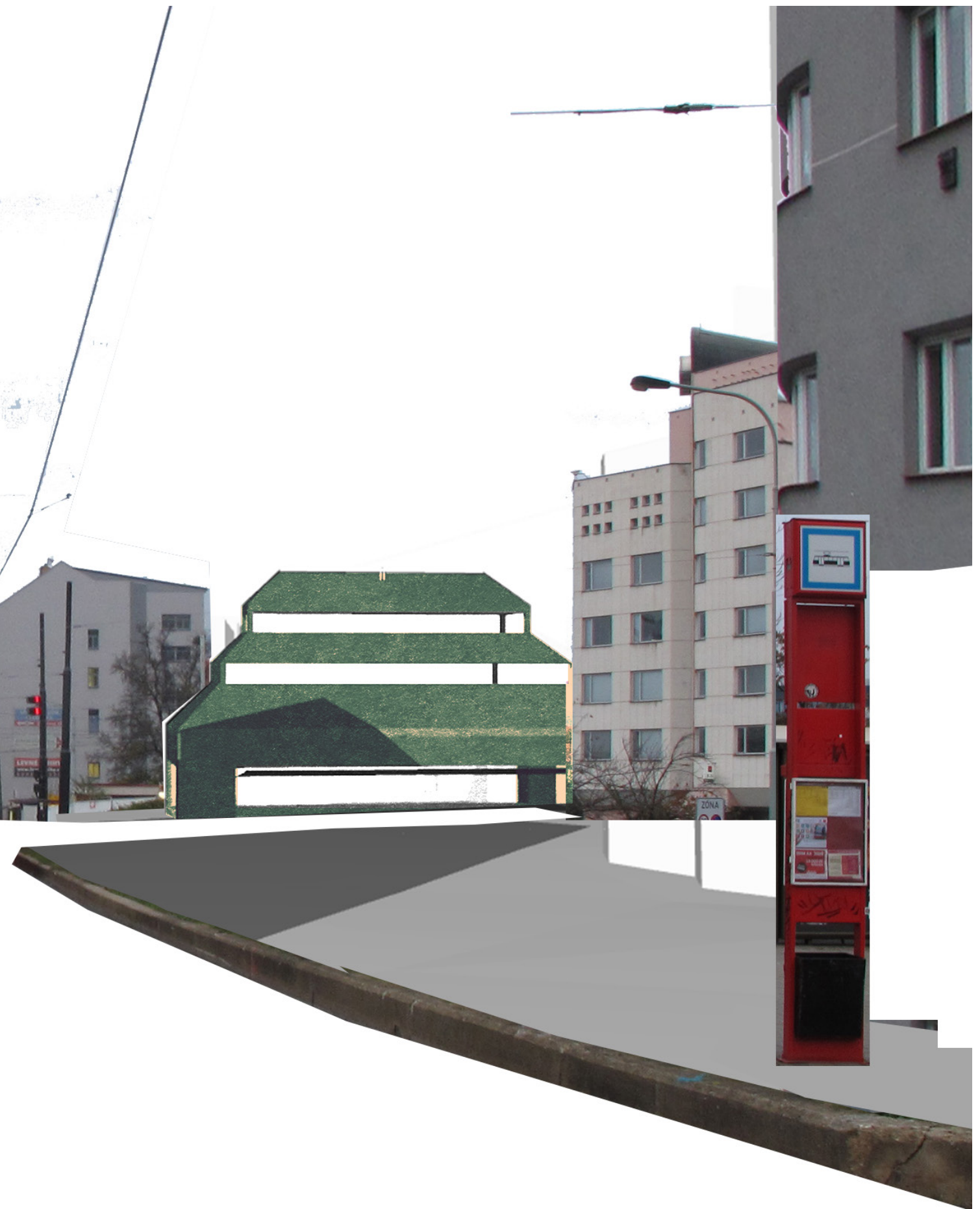
situace M 1:500

axonometrie

pohled Zenklovou ulicí

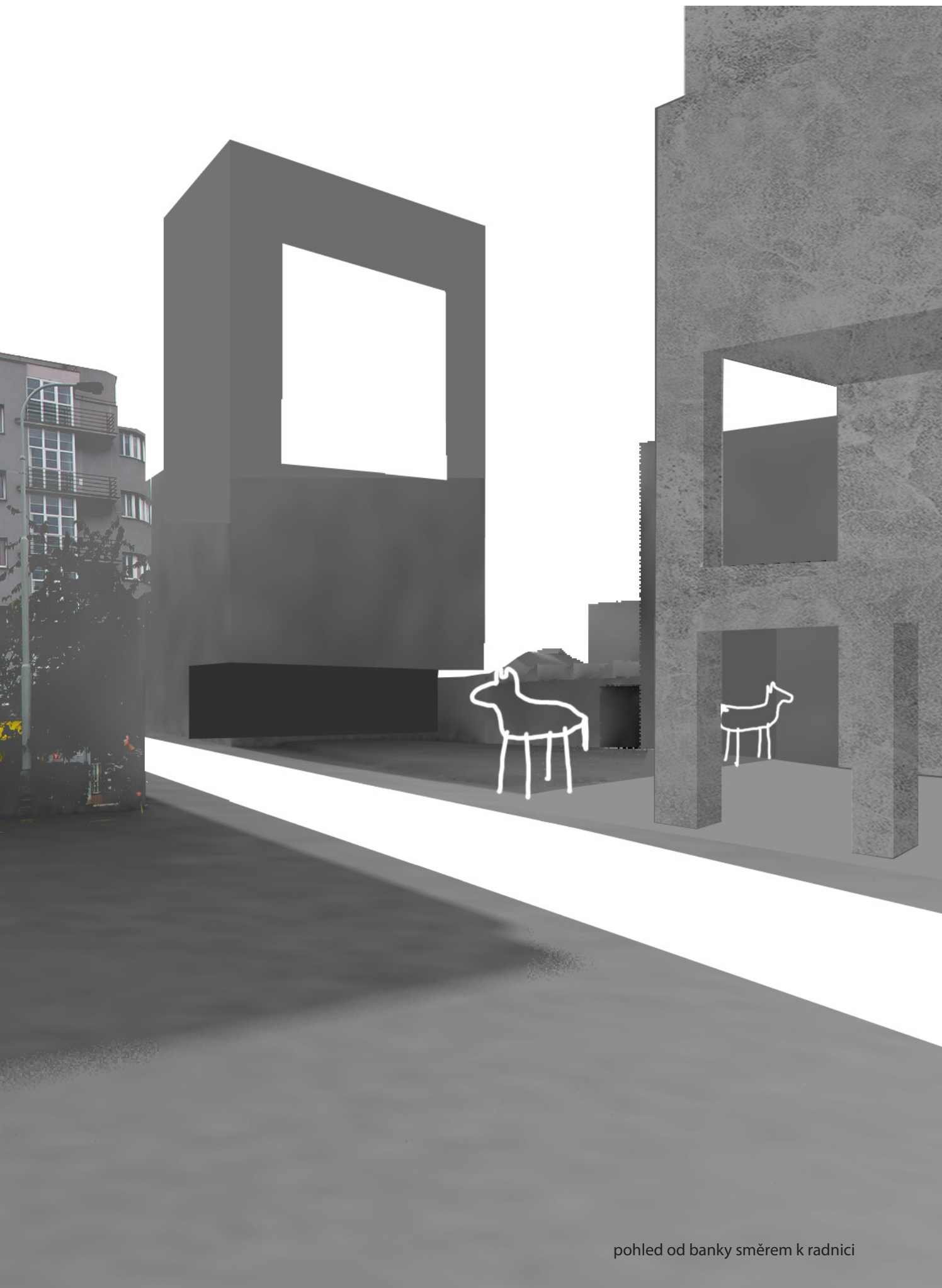
Pekařské náměstí

Předpokládám rekonstrukci budovy banky nebo její úplné nahrazení, a tím napravení jejího vztahu k veřejnému prostoru. Ten dláždím, parkování na jižní straně náměstí zvedám na stejnou výškovou úroveň a kryji stromy v rastru parkovacích míst. Naopak nižší výškovou úroveň má tramvajová trať, která předěluje náměstí. Vstup do vestibulu metra zůstává na stejném místě.

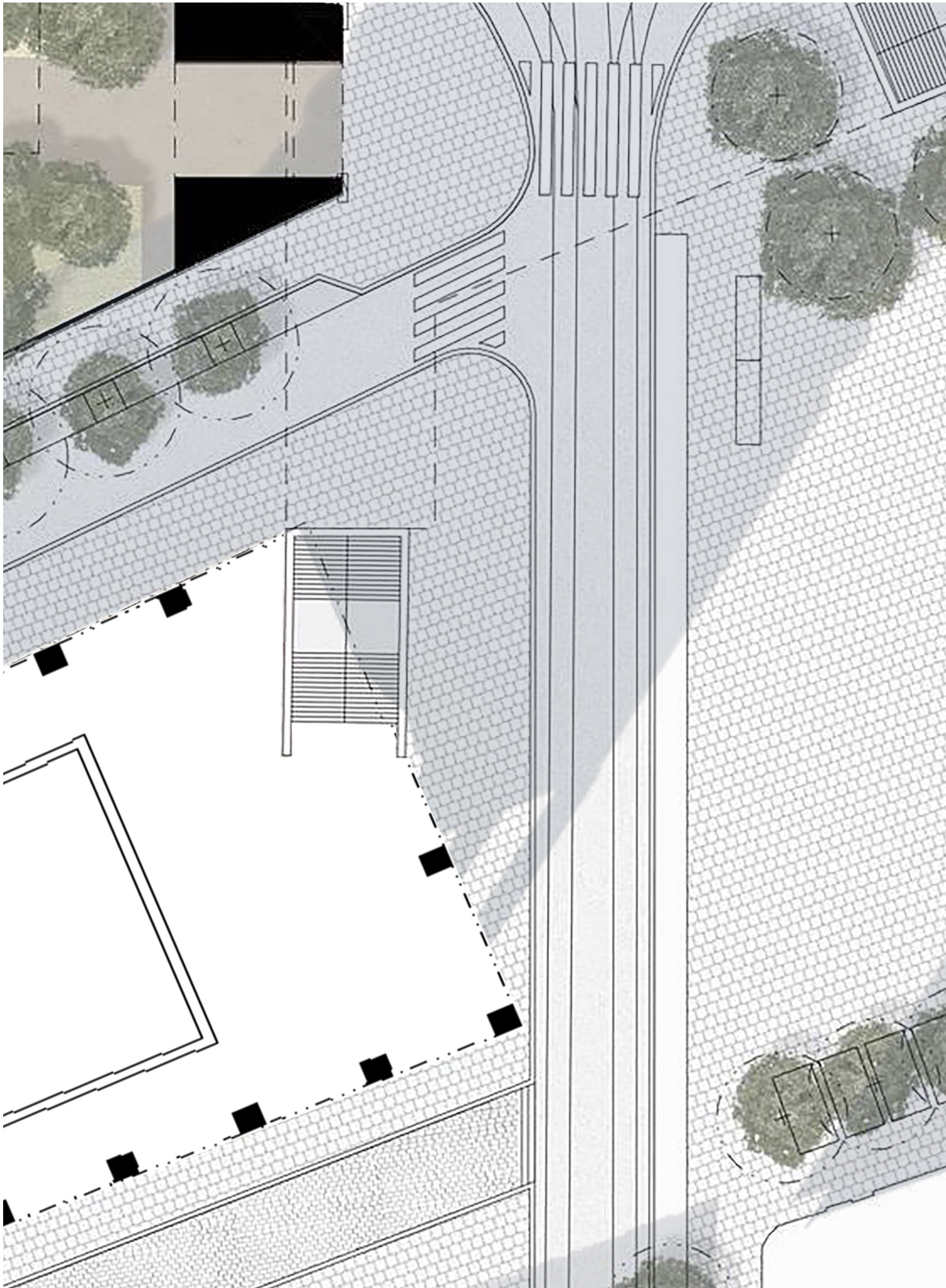
To neplatí na druhé straně ulice. Schodiště vedoucí z vestibulu bylo celé posunuto zhruba o 6 m směrem na jih. Nedávno vybudovaný výtah začleňuji do vstupní brány parku. To je mi umožněno především díky úspornějšímu trasování kolejí. Nové schodiště je částečně kryto loubím nového domu.

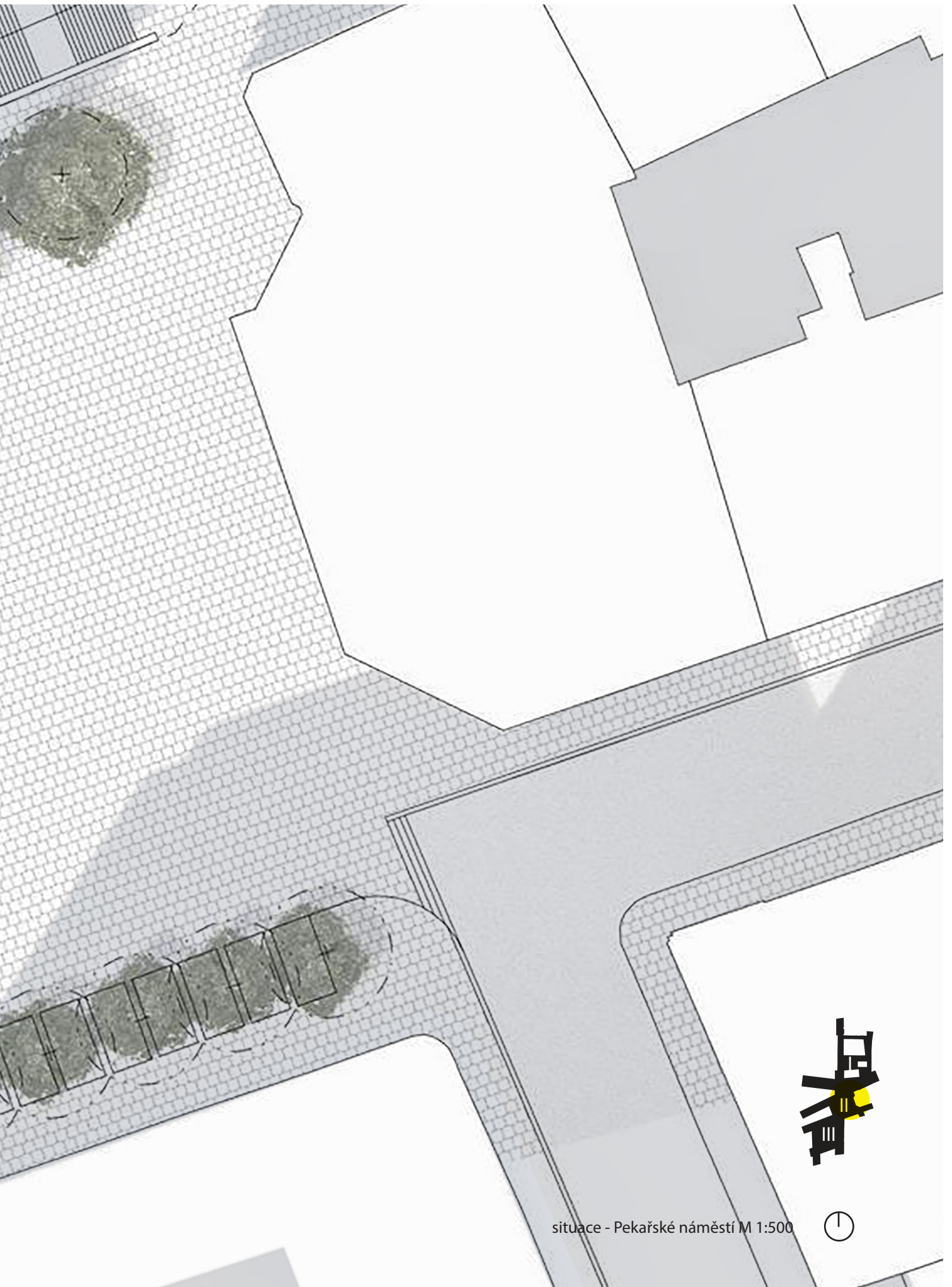
Loubí je převýšeno přes dvě patra pronajímatelného parteru. Základní výška římsy je 26 m a odpovídá staré zástavbě, obě průčelí jsou zvýrazněna obytnou věží. Zároveň nepřevyšuje radnici a ta je vidět i z dálkových pohledů. Nový dům navazuje na hloubku současné blokové struktury. Nové ulice ho postupně seřezávají. Je dlouhý 240m. Dům je složen z menších jednotek, které mají velikost běžného činžovního domu. Jeho funkce je převážně obytná.

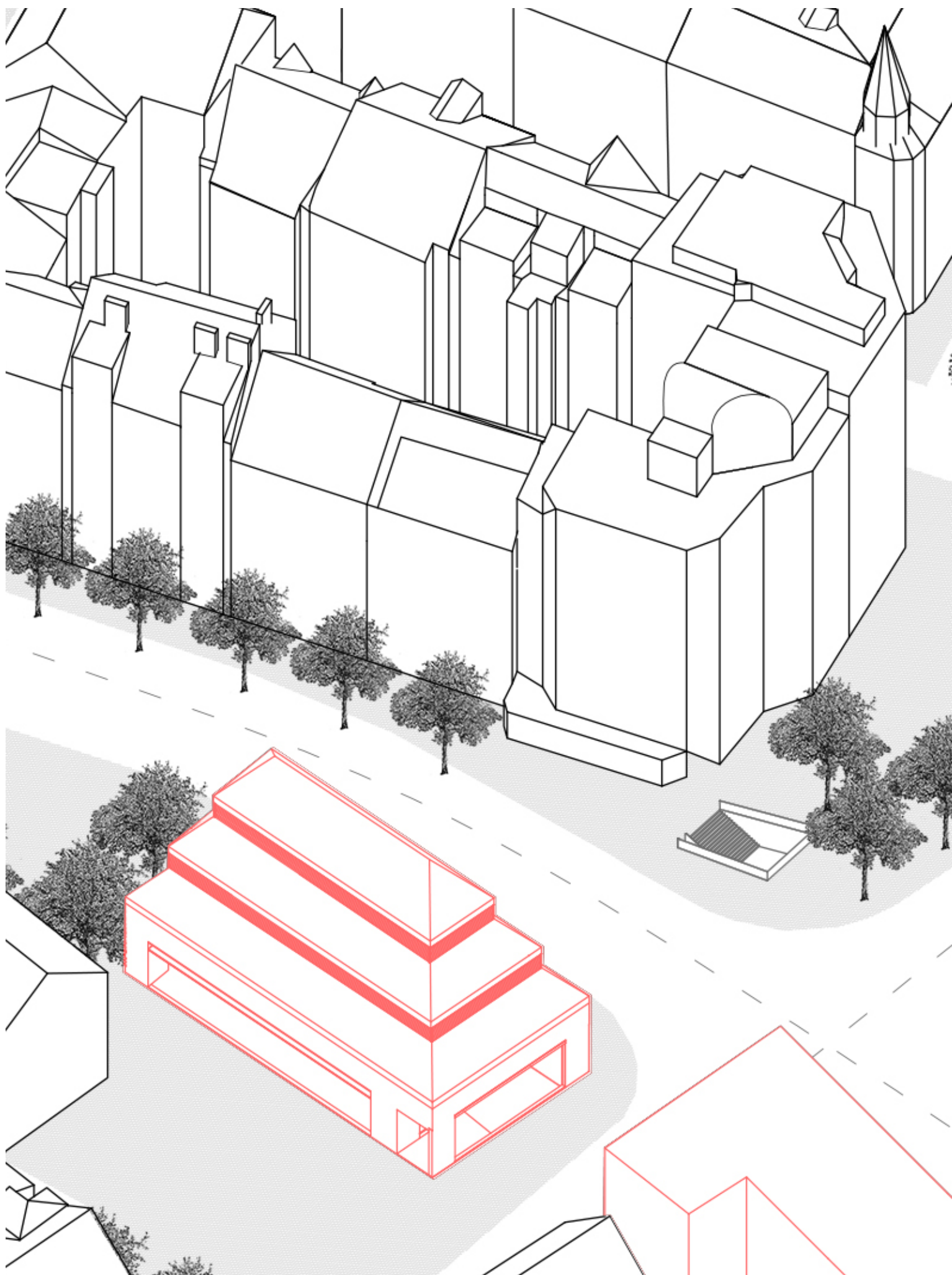
pohled od banky směrem k radnici

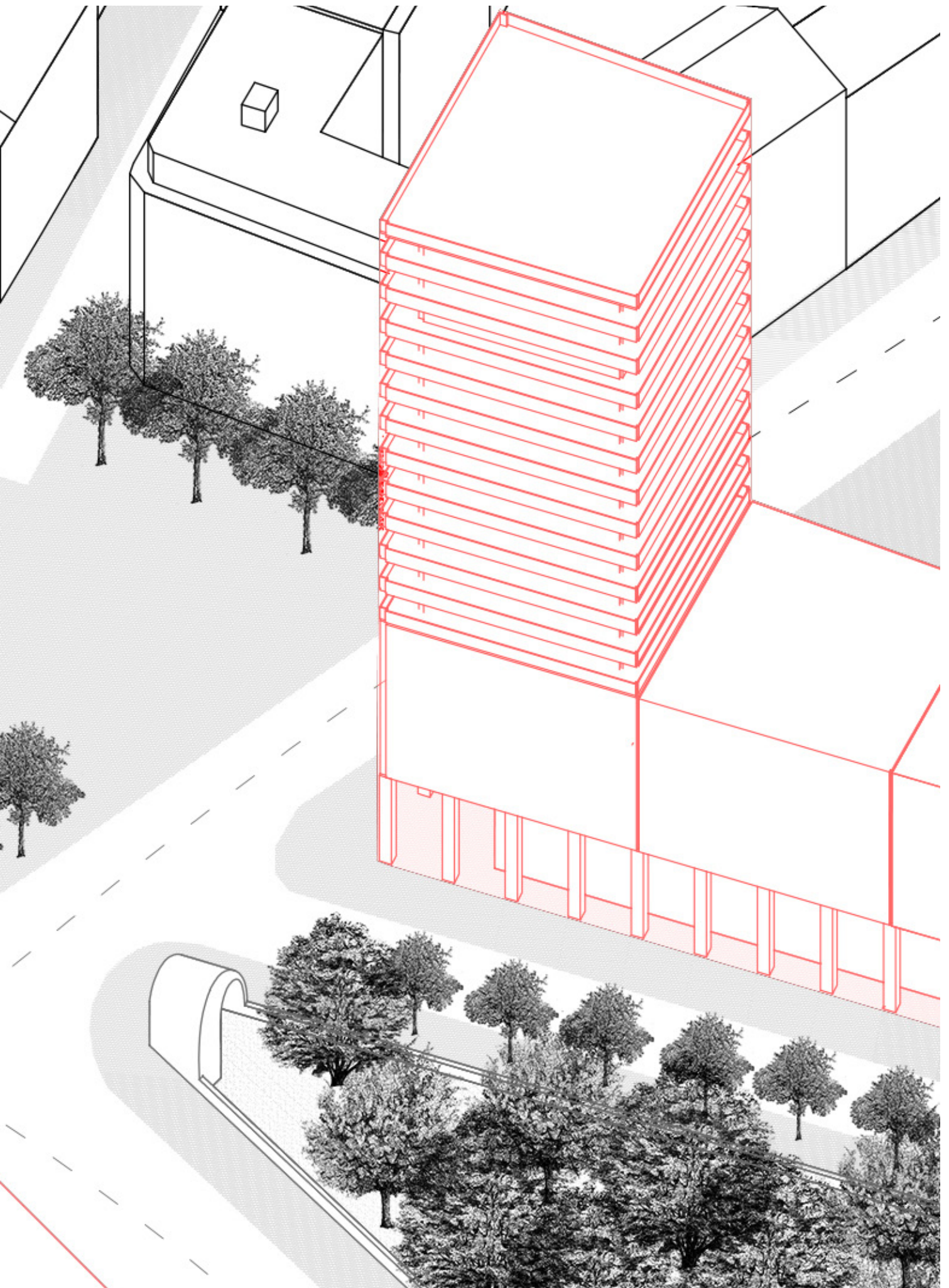

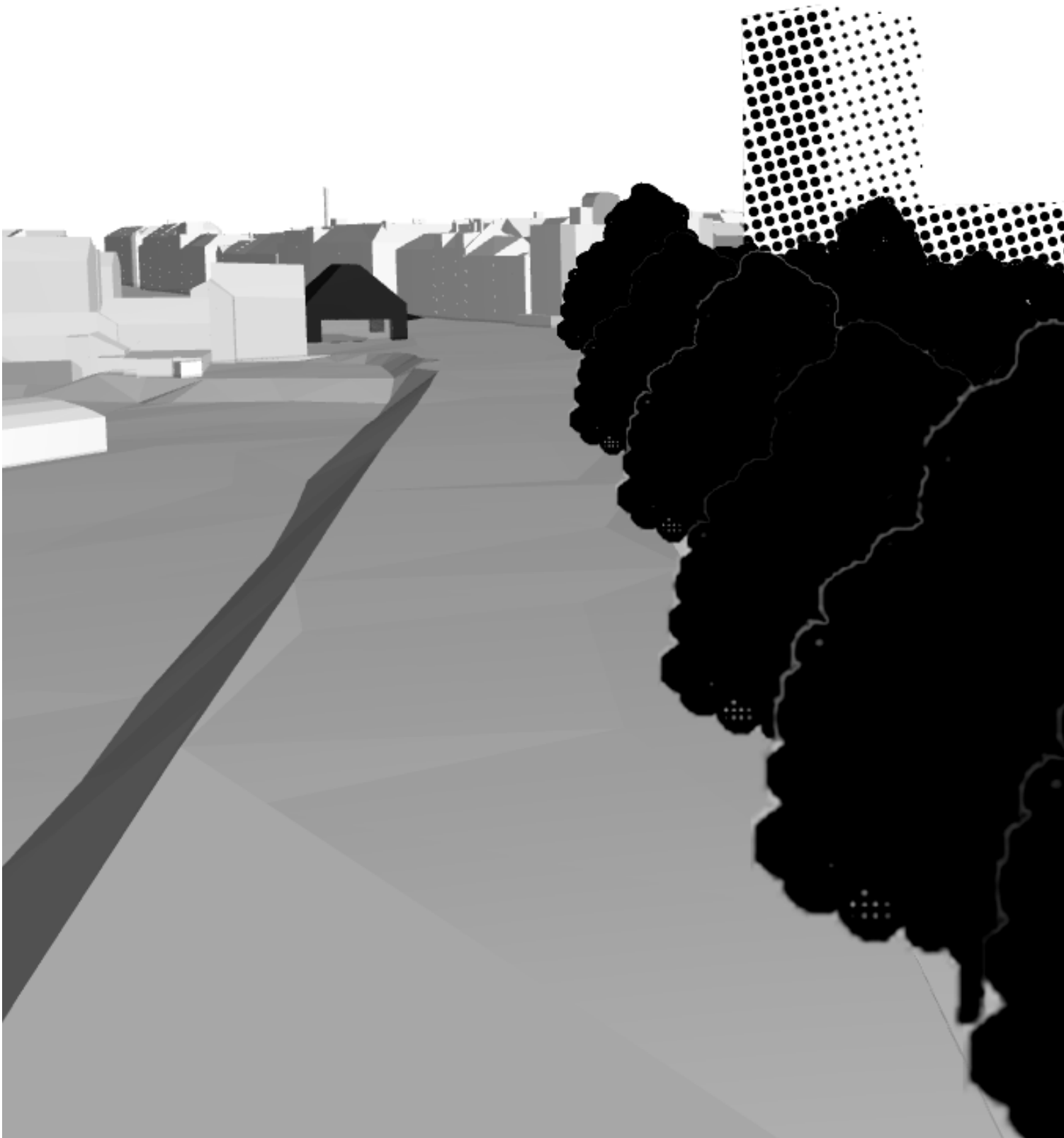

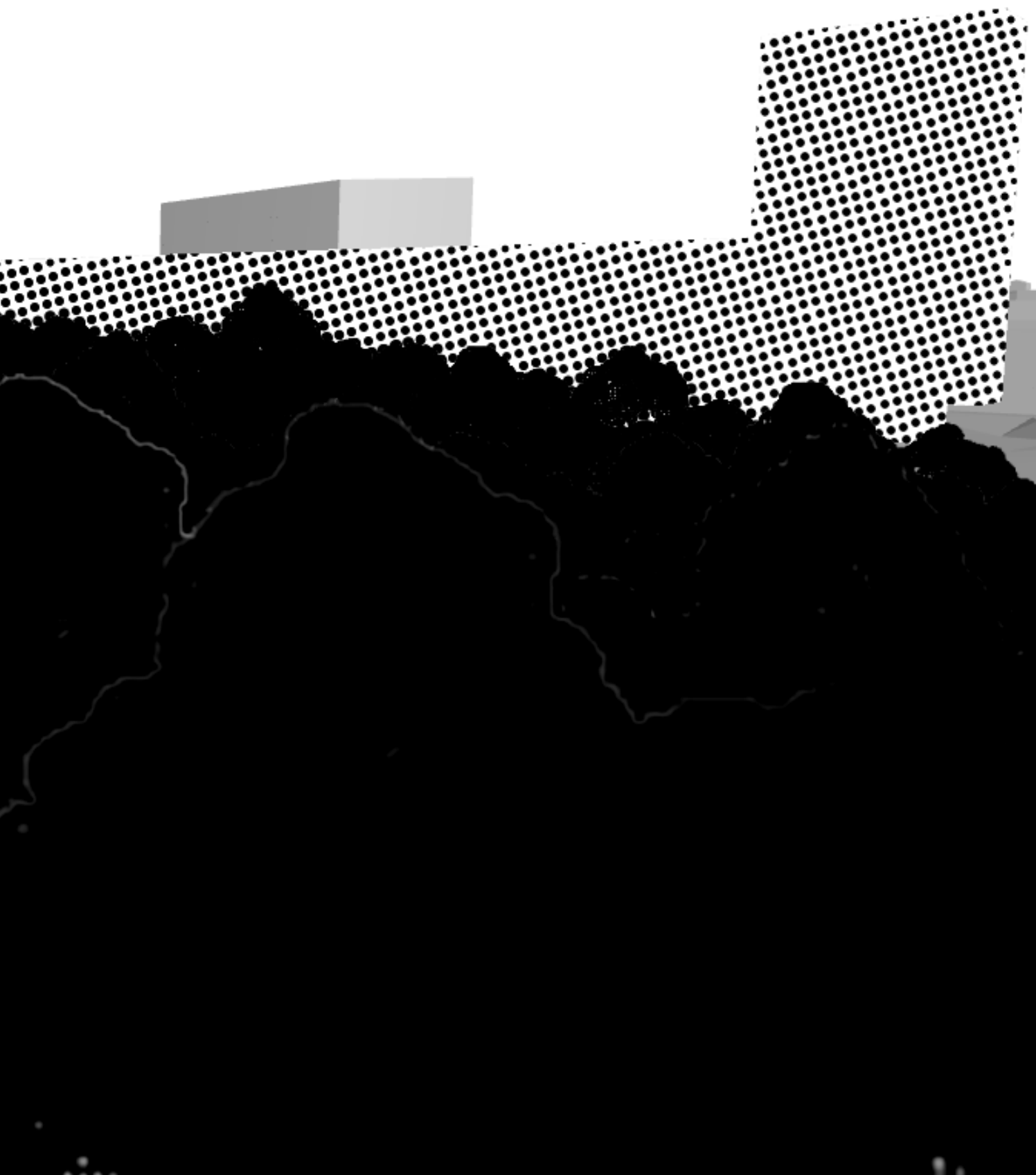
situace - Pekařské náměstí M 1:500

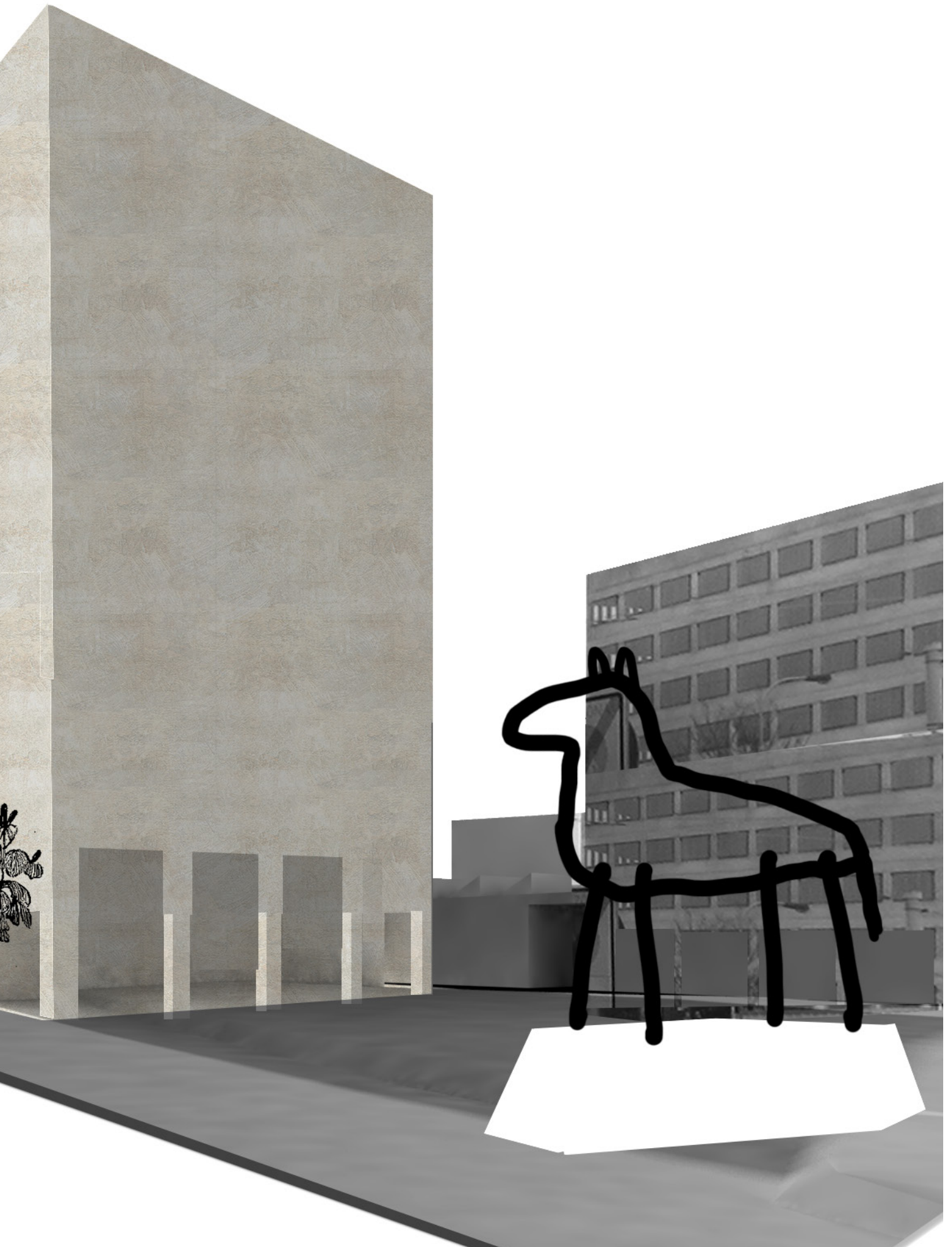
Radniční náměstí

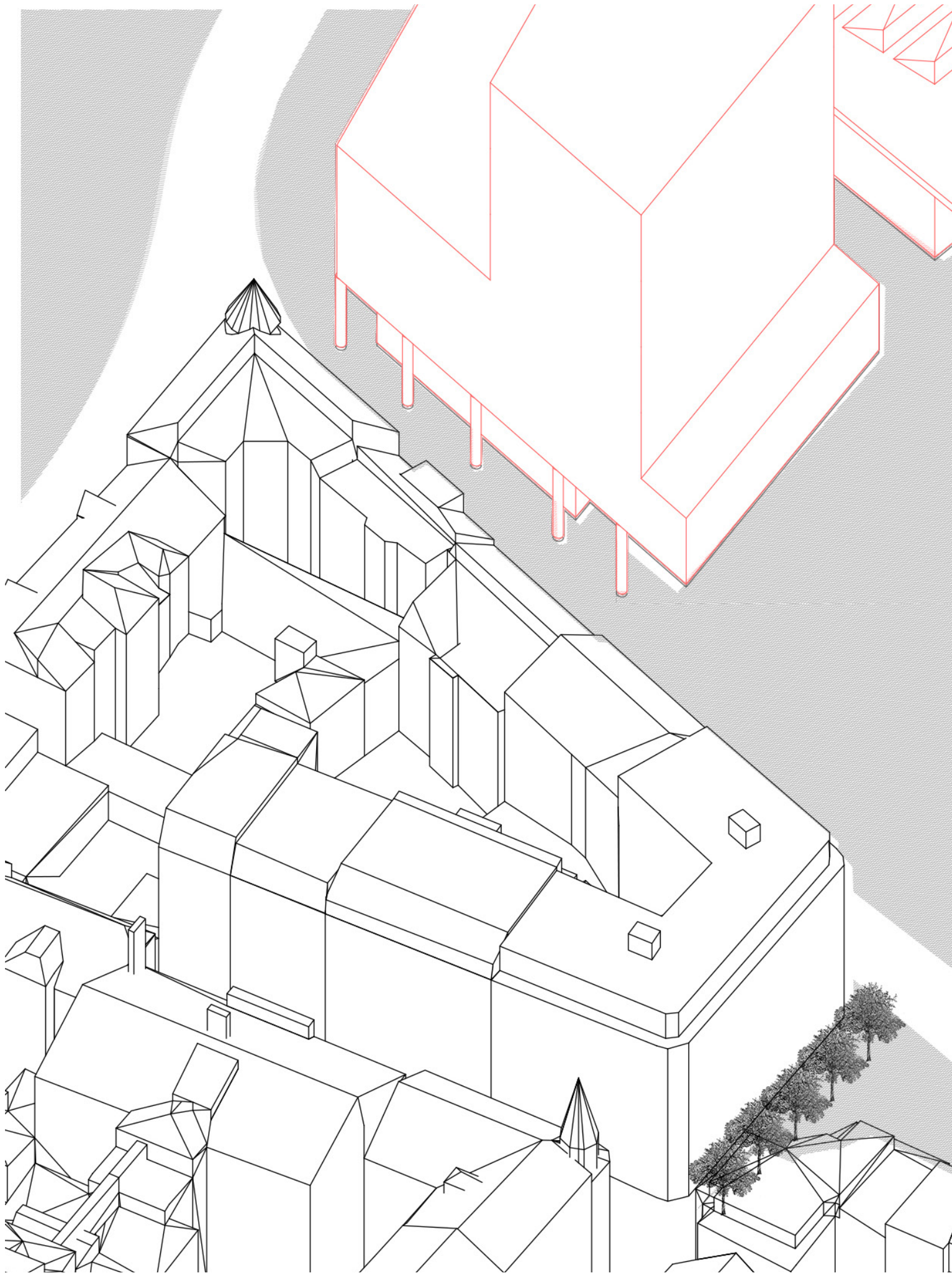
Do téměř devadesátimetrové mezery mezi radnicí a starou zástavbou vměstnávám nový dům. Je to městský palác. Jeho hmota stoupá směrem k náměstí v Sokolovské ulici dodržuje uliční čáru a navazuje na historickou zástavbu. Má loubí, které obíhá celý dům a navazuje na hlavní vstup do budovu radnice a jejího dvora. Slouží také jako přístřeší pro zastávku tramvaje.

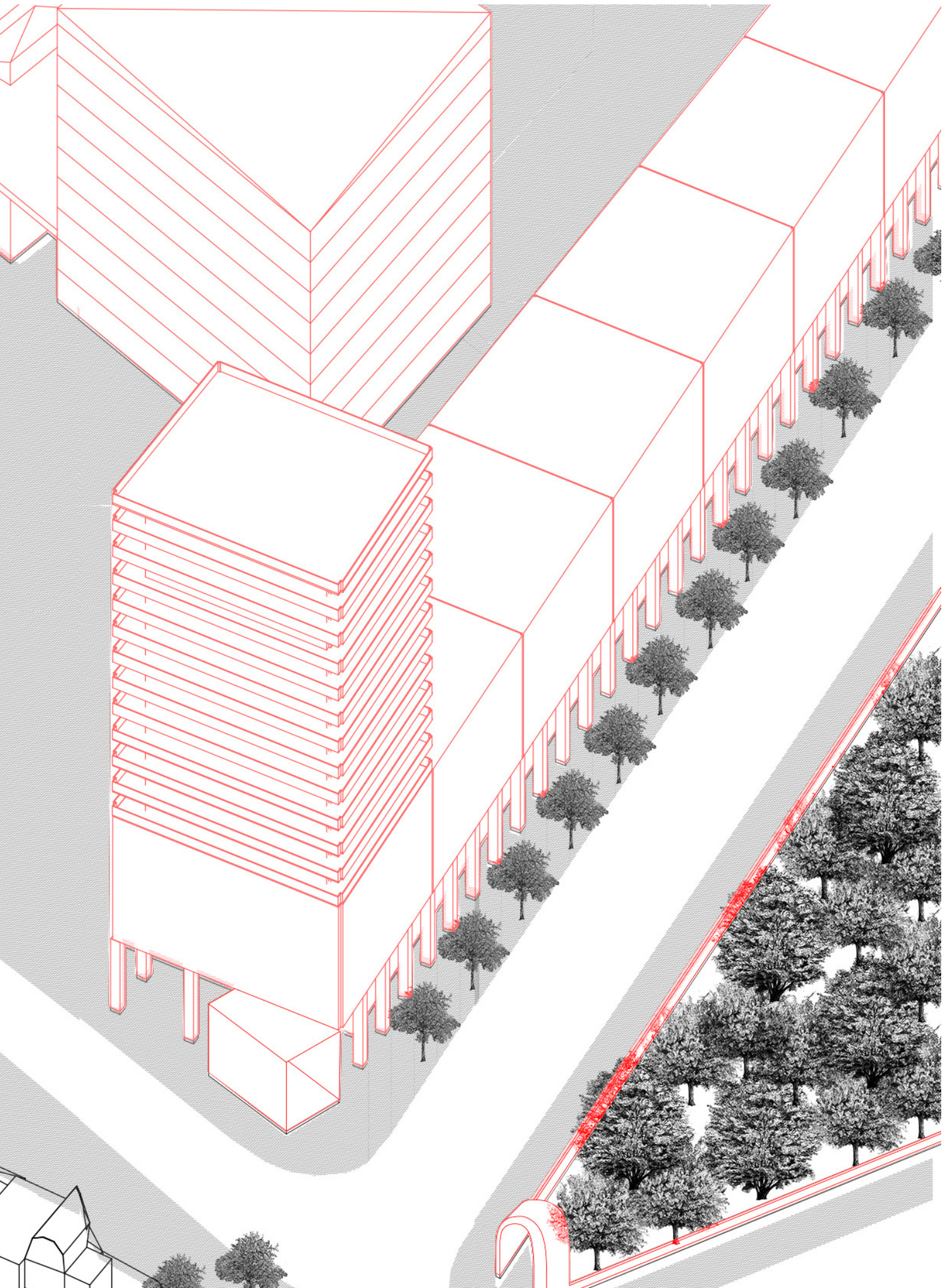
Má obyčejné schéma. Kulturní funkce v suterénu (kino, divadlo, sál). Obchody, restaurace a například veřejná jídelna v parteru. Byty a kanceláře v patrech. Jeho výraz by měl být adekvátní důležitosti náměstí.

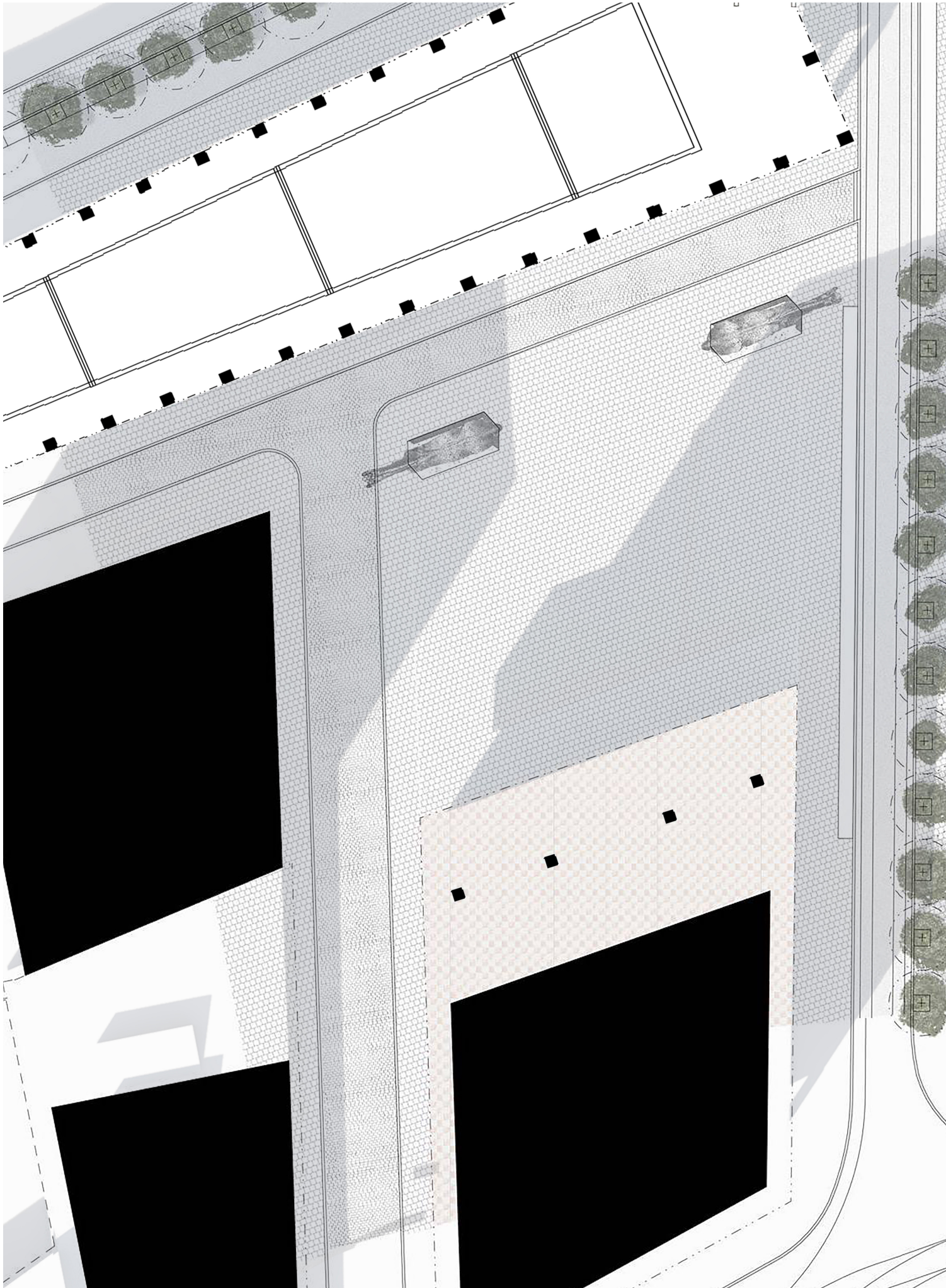
Zastavěním plánované zeleně získám budovu podlažní plochou přibližně 10000 m². Zároveň mi nový dům pomůže ukončit náměstí. To je obklopeno budovami podobného měřítka. Radnice, nový palác a dlouhý dům. Plocha je vydlážděna. V loubí je dlažba s hladším povrchem pro snadnější pohyb a lepší využití výlevem funkcí z parteru. Na jižní hranu navrhuji dvě sochy, které mírně vyčukují do jednoho z prstu nových ulic.

Radniční náměstí M 1:500

závěr

Nenašel jsem jen jedno težiště Palmovky, ale souvislý řetězec. Všechna veřejná prostranství jsou navázána na na dopravní uzel metra a tramvaje. Předprostor před synagogou, okolí budovy Komerční banky a prostor přiléhající k nové radnici s téměř geometrický střed pětiúhelníku.

Snažil jsem se používat principy tradičního města. Myslím, tradiční struktura může pomoci aktuální situaci a začne odklon od současné soliterní výstavby.

Děkuji všem, kteří mě podporovali a pomáhali během studia. Rodině, kamarádům a svým vedoucím ateliérů.

zdroje

knihy:

JUNGMANN, Jan. **Libeň - zmizelý svět**. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, c2010. ISBN 978-80-85394-79-5.

SITTE, Camillo. **Stavba měst: podle uměleckých zásad**. Praha: ABF, 1995. ISBN 80-901608-1-6.

ŠPALE, Václav. **Serpentiny času: synagoga na Palmovce** = Serpentine time : the Synagogue at Palmovka. Přeložil Lenka PAVELKOVÁ. Praha: Novela bohémica, 2016. ISBN 978-80-87683-67-5.

Palmovka - analytická studie - Unit architekti

MELKOVÁ, Pavla. **Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy**. Praha: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87931-09-7.

webové zdroje:

<http://www.iprpraha.cz/>

<https://www.praha8.cz/>

<https://kloda.blog.respekt.cz/palmovka/>

mapové zdroje:

<https://maps.google.com/>

www.geoport Praha.cz/

ostatní:

<http://www.rozhlas.cz>

<https://www.youtube.com/>

